

EXPANZIÓ

HUMÁN TANÁCSADÓ

**TEHETSÉGGONDOZÁS A KÉPALKOTÓ ÉS KÉPKÖZVETÍTŐ PEDAGÓGIAK-
BAN NYUGAT-MAGYARORSZÁGON**

1052 BUDAPEST, VÁROSHÁZ U. 3-5. 2/4.

TEL.: (06-1) 411-1933, 411-1934. FAX: (06-1) 318-6906

WWW.EXPANZIO.HU EXPANZIO@EXPANZIO.HU

1. Tartalomjegyzék

1. Tartalomjegyzék.....	2
2. Bevezetés	3
3. A Múlt.....	4
4. Jelen	11
5. A Jövő alternatívái.....	18
6. Jegyzetek.....	21
7. Képjegyzék	45
8. Dokumentumjegyzék	46

2. Bevezetés

A szem az ember és az állatvilág talán legfontosabb érzékszerve. A szem által érzékelt világ, és az az által kiváltott ösztönös-, és értelmi reakciók és életfunkciók nélkülözhetetlenek az életünk számára. A képekben látott világ, és az azt értelmező gondolati rendszerek a történeti ember sajátja, az idők során a beszélt és írott nyelv is ebből született. A képkommunikáció tehát egyidős az emberrel, elválaszthatatlan tőle, a benne működő kontinuitás az ember jelenét és jövőjét biztosítja. (2)

Ebből alakult ki az archaikus időkben a képzőművészet, amihez mindig egy különleges képesség volt szükséges, a látott és értelmezett világ érzékletes megörökítéséhez, vizualizációjához nélkülözhetetlen készség, amit ma is a legegyszerűbben kézügyességnek hívunk. Képalakítás és kézügyesség, vagy más néven a kéz „művessége”, egy érem két oldala, feltételezik egymást, egyik a másik nélkül elképzelhetetlen. Heidegger mindezt a műalkotás egyik alapkritériumának nevezi. (3)

A tapasztalati világ csak ily módon képes generációról generációra értelmeződni, átörökítődni, vizualizálódni és artikulálódni. A kézügyesség pallérozása így a képzőművészeti tehetséggondozás mindenkor alapjává vált, aminek évszázados, évezredes hagyományairól komoly ismereteink vannak. Ebből leszűrhető, hogy mindig is létezett egy természetes kiválasztódás. Alap-kézügyessége szinte mindenkinek van, azonban a képalakításhoz (a szobrot régen faragott képnek nevezték) mindig kiemelkedő, rendkívüli kézügyességre volt szükség. (Az ügyetlen emberre ma is azt mondjuk, hogy botkezű, vagy kétbalkezes.) Ugyanakkor, mivel ez a művészeti terület soha sem volt egzakt módon mérhető és megítélhető, a természetes kiválasztódás mellett mindig létezett egyfajta kontraszelektív mechanizmus is, ami minden korban a képzőművészeti tehetséggondozás számára a legnagyobb kihívást jelentette. A valódi, hatékony és hiteles képalakítási és képközvetítő pedagógiáknak, az általuk nevelt kiemelkedő alkotóknak és tanároknak mindig ezzel a kontraszelekcióval kellett és kell megküzdenie. Így tehát ezen a téren, a tehetséggondozásnak állandóan szembesülni kellett és kell egyfajta ellenérdekeltségi gyakorlattal, egy a társadalmi és szakmai struktúrákat folyton átszövő, elpusztíthatatlan korrupcióval. (4)

A képalkotás azonban a kezdetektől a világ értelmezése is volt egyben, vagyis világnézet. A művészettörténet és a képzőművészet így tulajdonképpen az állandóan változó világnézetek koronként átalakuló vizuális nyelve. Ahogy változott a mindenkori embernek az őt körülvevő világról a felfogása, elképzelése, úgy követték ezeket a változásokat generációról generációra a képalkotási módszerek, és az ebből leszűrt képközvetítő pedagógiák. (5)

3. A Múlt

A középkori Európában a kontraszelekció ellen létesültek a kézművesipari céhek, a képalkotók céheit legtöbbször Szt. Lukács evangélistáról nevezték el. A céhekben olyan gyakorlati, tapasztalati képzést kaptak, ami a-tól z-ig egy-egy szakma minden problémájára megoldási mintát adott az új és újabb nemzedékek számára. (6)

A képalkotó pedagógiákban a 16. század során Itáliában a céhek helyébe léptek a képzőművészeti akadémiák. 1563-ban Giorgio Vasari (1511-1574) létesítette az elsőt, az Accademia del Disegno-t, majd őt követték később többek közt Annibale Carracci (1560-1609), Lodovico Carracci (1555-1619) és Salvator Rosa (1615-1673) akadémiái. (7) A 19. századra kristályosodtak és teljesedtek ki a klasszikus képzőművészeti akadémiák szerte Európában, így hazánkban is. (8)

A kézügyesség, a rajzkészség azonban nem csak a képalkotáshoz volt elengedhetetlenül szükséges, hanem más kézművesipari szakmákhoz, területekhez is, ezért ez a tanulmány érintőlegesen ezekre a területekre is rátekint, hisz a művelődéstörténet és a művészettörténet számtalan olyan életpályát ismer, amely ezen határterületekről indult.

Hazánkban Mária Terézia oktatásügyi rendeletének (Ratio Educationis) alapján 1778-ban jött létre a Budai Rajzoló Oskola, az Iparrajziskola elődje. (9) 1786-tól már Pécsen is indult egy hasonló rajziskola.(10) Győrben 1860-65 között Stelczer József, majd 1795-96 között és 1814-18 között Halper Mihály, Sopronban 1779-től Steiner Bálint (1736-1799), majd 1817-20 között a Pozsonyból áttelepült Ehringer János vezetett magán rajziskolát. (11)

Magyarországon a képalkotás pedagógiai műhelyei egyrészt a fenti iskolatípusból-, másrészt a már említett művészeti akadémiái hagyományból alakultak ki, de ez utóbbi csak a 19. szá-

zad utolsó harmadában történt meg. A Nyugat-Dunántúlon, közvetett módon leginkább csak az iparrajziskolás típusokkal találkozunk.(12) Rajtuk kívül még elsősorban az itt működő egyházművészeti- és kőfaragó műhelyekben lehet tehetséggondozásról beszélni. Ezekben a műhelyekben a középkori céhes gyakorlat még a múlt század első feléig tetten érhető volt.(13, 1. kép)

1. kép - Lewisch Róbert szombathelyi műhelye 1906-ban; 2. kép - Gruber Leo Biczó Ilona díjjal járó érme 1939; 3. kép Nemzeti Szalon Üzemi képzőművészeti körök I. országos kiállítása 1950.

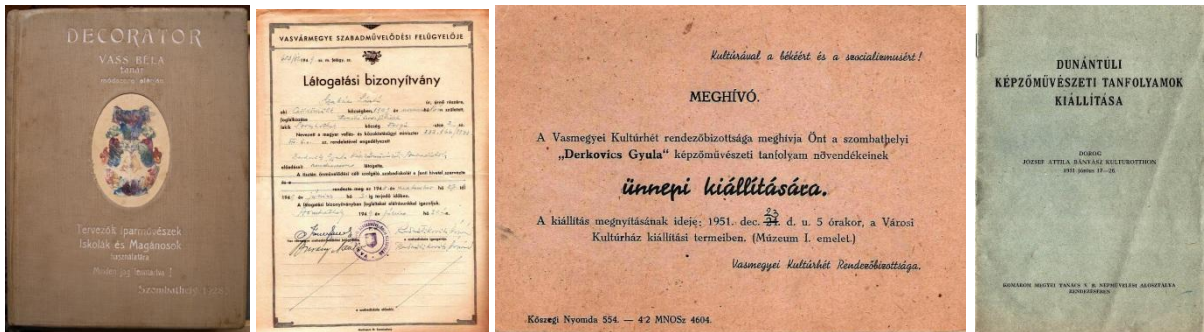
Azonban nem csak itt találkozhatunk képalkotási gyakorlatokkal, hanem látenszen az asztalosműhelyekben, kőműves-műhelyekben és a fotóműtermekben is, tehát itt sem árt kicsit vizsgálni. (14)

Az akadémiai képzés, illetve az ebből leágazó rajztanárképzés, az 1915-ben kiadott Normáltanmenete szinte máig bevett gyakorlati mintának számít a képzőművészeti pedagógiákban. (15) Tömören és találóan fogalmazta meg ezt a képzési folyamatot már könyvcímében is (A kockától az aktig) Szalai Zoltán (1919-1995) festőművész, aki szintén ebből a régióból származott. (16)

1915-16-ban, Bosznay István (1868-1944) festőművész, a Képzőművészeti Főiskola tanáraként két éven keresztül Szombathelyen tartotta nyári művésztelepét, amin a helyi alkotók is részt vehettek. (17)

Az I. világháborútól haláláig, Somló Jenő (1894-1940) Kőszegen rajz és festőtanfolyamot vezetett. (18) 1919-ben Olgay Ferenc (1872-1939) festőművész Sárváron indított rajziskolát az ottani Cukorgyár megbízásából. (19)

1920-ban, a Vasvármegyei Kultúregyesület támogatásával, Szombathelyen egy iparművészeti iskola indult, ami pénzügyi gondok miatt csak három szemesztert ért meg. Vass Béla (1872-1934), Fábrián Gyula (1884-1955), Biczó Ilona (1886-1970) és a budapesti Krusnyák Károly (1889-1957) voltak a tanárai. (20, 1. dok.)

1. dok. - Vass Béla módszertani könyve 1928; 2 dok. - A Derkovits Kör bizonyítványa 1949; 3. dok. - Derkovits tanfolyam kiállítás meghívója 1951; 4. dok. - Dunántúli képzőművészeti tanfolyamok kiállítása 1951.

A szombathelyi és Vas megyei képzőművészek egyesülete, a Szent Márton Céh, 1939-ben a fiatal tehetségek számára Biczó Ilona díjat alapított, amit a háború végéig minden évben kiosztottak. (21, 2. kép)

1943-ban, Jaksa István (1894-1982) festőművész Szombathelyen képzőművész kört szervezett a MÁV szombathelyi igazgatóságának támogatásával, ami csak az ezredforduló után szűnt meg. (22, 3. kép) 1947-ben, Burány Nándor (1893-1965) és Radnóti Kovács Árpád (1902-1977) festőművészek megalapították a szombathelyi Derkovits Képzőművészeti Szabadiskolát, ami gyakorlatilag szinte képzőművészeti főiskolai szintű képzést adott a növendékeknek. (2-6. dok.) A két tanár, megosztva, 2-2 napot tanított, volt felvételi vizsgarajz, bizonyítvány, sőt tanársegédek is alkalmaztak. Az iskola iratanyaga csak részben maradt fenn, egyes érintett hagyatékok alapján azonban rekonstruálható a képzés, volt pl. anatómia, alakrajz, krocki, mintázás, művészettörténet, tárgyrajz, távlattan, üvegfestészet. (23, 4, 6-8, 11. kép)

4. kép - A zsenyei művésztelep parkja 1950 körül; 5. kép - A sárvári képzőművész kör 1950 körül; 6. kép - A szombathelyi Derkovits kör kiállítása 1959.

Az említett képzőművészeti iskolákon kívül Horváth József (1849-?) és Ágoston Ernő (1889-1957) Sopronban, Frimmel Gyula (1894-1979) Zalaegerszegen, Szabó László (1896-1974) Sárváron, Artner Ferenc (1904-1981) Körmenden, A. Tóth Sándor (1904-1980) Pápán, Mikus Gyula (1905-1996) Keszthelyen, Tóvári Tóth István (1909-2004) és Alexovics László (1913-1986) Győrben, Szatmáry Géza (1914-1982) Vasváron, Majthényi Károly (1914-1990) Sárváron (**5. kép**), Nagy István (1927-2001) és Dénes Lajos Szilveszter (1924-2013) Celldömölkön, Németh János (1937) Kőszegen, valamint Dús László (1941) Zalaegerszegen vezetett képzőművész kört. (24)

7. kép - Burány Nándor Zsennyén tanítványai közt 1951; 8. kép - A szombathelyi Derkovits kör 1963; 9. kép - Domanovszky Endre szombathelyi kiállítása a tanítóképző galériáján 1960 körül.

A céhszerűen működő művészeti műhelyek, és az iskolán kívüli képzőművészeti körök mellett azonban még egy terület van, ahol képalkotási gyakorlatokkal találkozhatunk, ez pedig a

különböző dekorációs műhelyek, ahol a vizuális tehetséggondozás periférikus jelenségeit figyelhetjük meg. (25)

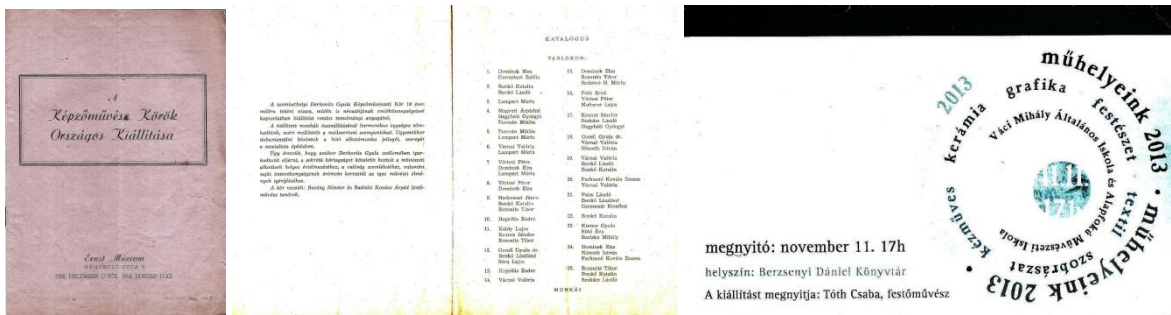
A rajzi tehetségnevelés szempontjából azonban az eddig vett formációk mellett érdemes végigtekinteni a mindenkori közoktatás iskolai színterein tevékenykedő rajzpedagógusok munkásságát is. Közöttük sok az átfedés az iskolán kívüli képzőművész körök vezetőivel (amit itt most külön nem is említünk), itt most csak tehát azokról lesz szó, akik csak az iskolákban fejtették ki képpedagógia tevékenységüket.

Kugler János (1800-1867) Kőszegen a Bencés Gimnáziumban, Reissig Adolf (1856 - Egyesült Államok) a szombathelyi Premontrei Gimnáziumban tanított rajzot. (26) Pálos Edét (1870-1922) 1895-ben nevezték ki a győri Révai Főreálgimnázium rajztanárának, Fangh Dezső (1876-1940) Kőszegen a katonai alreáliskola és a kismartoni honvédiskola rajztanára volt, látványelvű tájképfestő, az I. világháború végétől Ausztriában élt. Valker Ágnes (1879-1950) a 20. század első felében volt rajztanár Győrben, nyugdíjba vonulása után Budapestre költözött. A Nagybányán is dolgozó Csébi Pogány Aladár (1889-1970), 1929-től a szombathelyi Szt. Imre úti elemi iskola igazgató-rajztanára volt. A szintén Nagybányát járt Horváth József (1891-1961) 1921-től a soproni Főreál iskola rajztanára volt, itteni módszertani füzetete fenn is maradt. (27)

10. kép - Horváth János festészetet tanít a tanítóképzős hallgatóknak 1960 körül; 11. kép - V. Tóth László és Mészáros József a Derkovits körben 1960 körül; 12. kép – Pozsonyi János nyári tábora a gyakorló iskolásokkal 1960 körül.

1934-től Radnai Rezső (1895-1977) a szombathelyi Premontrei Gimnázium nagy hatású rajzpedagógusa volt. Haller Frigyes (1892-1967) a két világháború közt Sárváron, majd 1957-ig Szombathelyen volt rajztanár. Lelkes István (1908-2000) a múlt század negyvenes éveinek az elején került Kőszegre rajztanárnak, legendás hírű, kiváló pedagógus volt. Szabados Jenő (1911-1942) a pannonthalmi Bencés Gimnázium rajztanára volt 1941-42 között, majd őt Horváth Dezső (1906-1992) követte 1943-tól. Fábíán Mária (1912-1980) édesanyját, Biczó Ilonát váltotta a katedrán a szombathelyi Kanizsai Orsolya Gimnáziumban. (Mindhármuknak jelentős a publikációs tevékenysége is.) Káldy Lajos (1922) a szombathelyi Ipari Iskola rajztanára volt. Kelemen Etelka (1925-1992) az ostffyasszonyfai általános iskolában tanított. Vörös Ferenc (1931) a szombathelyi Kanizsai Dorottya Gimnázium, Sodics László (1940) pedig a körmendi Kölcsey Ferenc Gimnázium rajztanára volt. Vörös Livia (1956) a szombathelyi Váci Mihály általános iskola hírnevét a képalkotó tehetséggondozás terén, az ország határain kívül is ismertté tette. (28, 7. dok.)

5. dok. – Képzőművészek körök országos kiállítása 1953; 6. dok. – Derkovits kör meghívója 1959; 7. dok. - Váci Mihály művészeti alapfokú iskola műhelykiállítása 2013.

Nyugat-Magyarországon tehát intézményesített formában és azon kívül, a képalkotó, kép-közvetítő tehetséggondozásnak ezek a szinterei léteztek, amikor 1959-ben létrejött a Szombathelyi Felsőfokú Tanítóképző Intézet, és annak rajz szakcsoportja. (28)

A Tanítóképző Intézet az egykori Falud Gimnázium épületébe költözött, a rajz szakcsoport is így megörökölte a régi gimnázium első emeleti rajztermét és rajzszerterát, Majthényi Károly az előtűk lévő folyosón kiállítóteret alakított ki, ahol országos hírű képzőművészek és a szakcsoport tanárai állítottak ki. (29, 9-10. kép, 8. dok.)

A rajz szakcsoport külső munkatársa a gyakorlóiskolában 1959-93 között Pozsonyi János (1933-2008) festőművész lett. (30, **12. kép**) A Tanítóképző Intézetben belüli tehetséggondozás tanórán kívüli formájává az 1962-ben indult Jelentkezünk folyóirat vált, amibe a jobb képességű diákok versei, rajzai jelenhettek meg. (31)

1971-től, a Pécsi Tanárképző Főiskola Kihelyezett Tagozatának szombathelyi indításával új korszak kezdődött, 1972-ben megalakult az önálló Rajz Tanszék, ahova 1973-ban Sulyok József (1943-2012) szobrászművészt, 1974-ben Dóczi László (1943-2012) festőművészt, majd egy évre rá Szurcsik János (1931) festőművészt hívták meg tanárnak. Különösen Szurcsik János vált nagy hatású pedagógus személyiséggé, akit a hallgatók nagyon megszerettek. (32)

8. dok. - Rajzoktatás a tanítóképzőben, kiállítás meghívó 1961; 9. dok. - Hallgatói kiállítás 1984; 10. dok. - Egyházashetyei nemzetközi művészeti napok 1995.

Ettől az időtől kezdve a tanszéki kiállító-teremben rendszeressé váltak a csoportos hallgatói kiállítások is, ami a tehetséggondozásban új lehetőséget hozott, hisz még a részleges nyilvánosság is pozitíven hat egy kibontakozó személyiségre. Az 1977-ben induló Kilátó diáklap, majd 1980-ól a Pedagógusjelöltek Országos Találkozója pedig újabb fórumokat jelentettek a főiskolai hallgatóknak. (33)

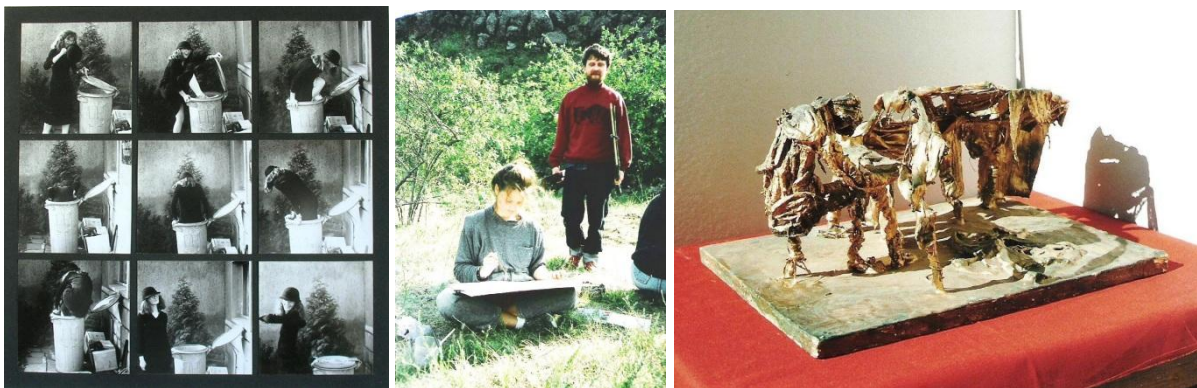
A nyolcvanas évek első felében a főiskolán belül szerveződött meg a Németh László Szakkollégium, aminek keretében a tehetséggondozásnak újabb keretei teremtődtek, a rajz szakos hallgatóknak külön műtermi foglalkozásokat biztosított a szakkollégium Masszi Ferenc vezetésével a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban. Mind a rajz szak tantervéhez mind a szakkollégium munkájához hozzátartozott egy hetes külső szakmai gyakorlat, illetve művész-

telep. A iskola művésztelep az őrségi Szalafón, a szakkollégiumi Velemben volt. A növekvő hallgatói létszám miatt új kollégium épült, ahol aztán rendszeressé váltak a hallgatói kiállítások. (34, **13. kép, 9. dok.**)

A rajz tanszékre újabb tanárok jöttek, 1982-ben Mészáros György (1951) festőművész, 1985-ben Navratil Ferenc (1955) grafikusművész és 1987-ben Szily Géza (1938) festőművész. A Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola rajz tanszékén így kialakult egy rangos, a régióban tényezőnek számító vizuális pedagógia műhely.

4. Jelen

A képalkotó, képközvetítő tehetséggondozásban, a Nyugat-magyarországi régióban a rendszerváltás után újabb lehetőségek, ugyanakkor velük párhuzamosan egyes régi elemei pedig elhaltak. (35, **18. dok.**)

13. kép - Tóth Livia kukás performance 1983; 14. kép - Egyházashetyei művésztelep 1993; 15. kép - Sörös Rita díjazott OTDK-ás munkája 1999.

Az egypártrendszerből a többpártrendszerre váltó ország megszüntette a képzőművészeti-, vizuális képzési intézmények korábbi monopolisztikus helyzetét, így sorra alakulhattak új művészeti szakközépiskolák, rajz tagozatos gimnáziumok és művészeti alapiskolák. 1990-ben a székesfehérvári Tóparti Gimnáziumban egy képzőművészeti osztály, a győri Kovács Margit Szakközépiskolában pedig egy iparművészeti osztály indult. 1991-ben a Pápai Református Kollégiumban, a szombathelyi Művészeti Szakközépiskolában és a zalaegerszegi Ady Endre

Gimnáziumban is ugyanez történt. A várapalotai Thúry György Gimnáziumban rajz tagozat indult, az ezredforduló után pedig a soproni Handler Nándor Szakképző Iskolában pedig szintén képzőművészeti szakok létesültek. Egymás után alakultak meg a régió Művészeti Alapiskolái, melyeket itt most nem veszünk sorra, hisz a változó jogszabályi környezet miatt közülük egyesek már nem is léteznek, de a vizuális tehetséggondozás kiemelkedő műhelyeinek tekinthetők ezek az iskolatípusok is. (36, 19. dok.)

11. dok. - Hallgatói kiállítás meghívója 1997; 12. dok. - Művésztelepi kiállítás meghívója 1999; 13. dok. - Vizuális nevelés Vas megyében, kiállítás meghívó 2001; 14. dok. - Németh László szakkollégium kiállítás meghívója 2002.

Azonban a rajztanárképzésben is új szelek fújtak, Szombathelyen is elindulhatott az egyszakos rajzképzés, ami a megemelt gyakorlati órák mellett új tárgyak bevezetését tette lehetővé, pl. kortárs művészet, kiállítás rendezés. (37)

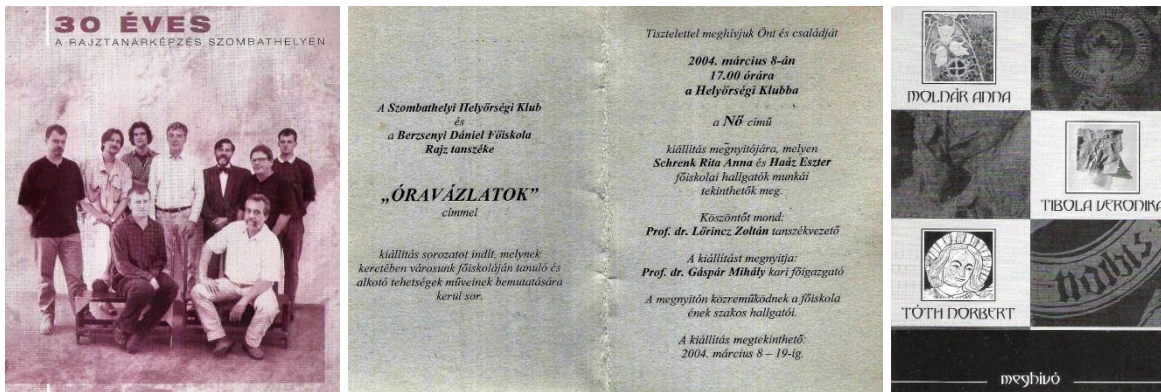
Egy sor új tanár érkezett, Blaskó János (1945) szobrászművész, Lőrincz Zoltán (1951) művészettörténész, Tóth Csaba (1959) festőművész, Kisléghi Nagy Ádám (1961) festőművész és Kassai Ferenc (1967) grafikusművész. Az egyszakos hallgatók szakdolgozatként kvázi diplomamunkákat készítettek.

16. kép - Barták Csaba és Déry Konstantin 1999; 17. kép - Hallgatói kiállítás Zalaegerszegen 2004; 18. kép - Hallgatói munkák az Irokéz Galériában 2005.

A magasabb elvárások magasabb teljesítményeket eredményeztek. A hallgatók immár intézményen kívül is szerepelhettek munkáikkal kiállításokon, sőt kimondottan a tehetséggondozás jegyében több művelődési házzal, kiállítási intézménnyel alakult ki szoros partneri kapcsolat ezen a téren. (38, **16-17. kép, 11-12, 14, 16, 20-20, 24-27. dok.**) Az egyéni és csoportos hallgatói kiállítások rangot jelentettek, nem egyszer komoly szakmai visszhangot váltottak ki. (39-40, **21. kép**) A képzés infrastrukturális keretei is megnövekedtek, amikor a volt városi öntöde területére költözött ki a rajz tanszék és az ének-zene tanszék. Itt újabb kiállítóter került kialakításra, immár intézményen belül két helyen is kiállíthattak a rajz szakos hallgatók. Rangos szakmai konferenciák is szerveződtek, amiket a hallgatók is figyelemmel kísérték. (41) Sorra láttak napvilágot a tanszéki kiadványok. (42, **15. dok.**)

A Pedagógusjelöltek Országos Találkozójáról az ezredfordulóra létrejött az Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Ennek művészeti, művészetelméleti szekcióiban a szombathelyi hallgatók is szép eredményeket értek el. (43, **15, 19, 22. kép**)

15. dok. - Katalógusborító 2002; 16. dok. - Hallgatói kiállítás meghívó 2004; 17. dok. - Hallgatói kiállítás meghívó 2004.

Ehhez persze ki kellett alakítani a tehetséggondozás speciális lehetőségeként az intézményi diákköri munkát. Ennek egyik fontos bázisává váltak az elszaporodó nyári művésztelepek, alkotótáborok, a másik pedig a szabadon választható tantárgyak, speciálkollégiumok. (44-45, 14, 23-24. kép, 10, 27. dok.)

18. dok. - A Vizuális Grafikai Műhely meghívója 2004, 19. dok. - Testvérmúzsák általános iskolai tehetségkutató kiállítás meghívója 2004.

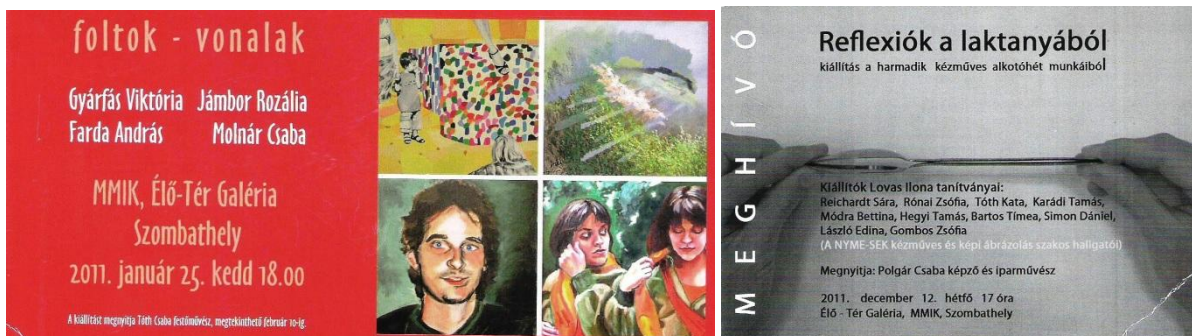
Az egyszakos rajztanárképzés megszűnése után lehetőség nyílt a korlátlan szakpárosításra az intézményben. Az országos érdeklődés így továbbra is megmaradt a tanszék és a rajz szak iránt. Újraindult a másoddiplomás levelezős tanárképzés is. A Szombathelyi Képtárral kötött együttműködési megállapodás keretében 2007-től a Nyugat-Dunántúl egyik legjelentősebb képzőművészeti múzeumában kerülnek megrendezésre a Diploma kiállítások.

20. dok. - Hallgatói kiállítás meghívója 2005; 21. dok. - Hallgatói kiállítás meghívója 2005;
22. dok. - Irokéz Galéria regionális tehetségkutató versenyének meghívója 2006.

Az ezredfordulóra az Irokéz Galéria tehetséggondozó versenye a régió legrangosabb vizuális seregszemléjévé vált, ahol a középiskolai-főiskolai kategóriában a hallgatók pályamunkái többször elismerő díjazásban részesültek. (18, 20. kép, 22. dok.) Itt kell megemlíteni a rendszerváltás után gyakorlattá emelt a Hallgatói Önkormányzat által biztosított művészeti ösztöndíj rendszert, ami ha néha jelképes összegben is, de anyagi bázist jelentett az ösztöndíjat elnyert tehetséges hallgatók számára. (46)

A bolognai rendszerű tanárképzés elindítása új kihívást jelentett a szombathelyi tanárképzésnek. A hagyományos rajztanárképzésre alapozva két új alapszak indult a tanszéken, a képi ábrázolás és a kézműves. A képi ábrázolás 3 szakiránnyal (grafika, festő és díszítőfestő), a kézműves pedig 5 szakiránnyal (nyomott anyag, szövött anyag, bőr, nemez és papír).

23. dok. - Hallgatói kiállítás meghívó 2011; 24. dok. - Hallgatói kiállítás meghívó 2011.

A szakalapításokhoz új tanárok kellettek, Kocsis Zsolt (1966) tantárgypedagógus, Bartek Péter Pál (1972) festőművész, Stekovics Gáspár (1966) festőművész, Tornay Endre András (1949-2008) szobrászművész, Tóth Livia (1964) iparművész, Zsámbéky Monika (1958) művészettörténész, Bordács Andrea (1964) esztéta, Gyarmati András (1975) restaurátor művész, Lovas Ilona (1948) iparművész, Stefanovics Péter (1947) grafikusművész, Butak András (1948) grafikusművész, Polgár Csaba (1942) iparművész, Péter Ágnes (1949) szobrászművész, Kovács Péter Balázs (1955) festőművész, Gálig Zoltán (1955) művészettörténész, N. Mészáros Júlia (1956) művészettörténész, Nagy Gábor György (1966) grafikusművész, Nagy Csaba (1960) képzőművész, Kelecsényi Csilla (1953) iparművész, Készmann József művészettörténész és Hübler János (1975) szobrászművész. Butak András tanszékvezető szisztematikus, végtelenül átgondolt hozzáállása feltétlenül kellett ehhez a gyökeres átalakuláshoz. 2008-ban akkreditálták a BA szakokra épülő vizuális és környezetkultúra-tanár MA szakot, ami 2010-ben el is indult. A hallgatók tanítási gyakorlata a Bójai János Gyakorló Iskolába és Gimnáziumba „kiköltözött” vizuális pedagógia műhelyben zajlott. (13. dok.)

25. dok. - Levelőz hallgatók kiállítás meghívója 2013; 26. dok. - Hallgatói kiállítás meghívója 2014; 27. dok. - Művésztelepi plakát 2014.

Bordács Andrea közreműködésével a tehetségesebb hallgatók kiállítás-ismertetőket, kritikákat, képzőművészeti vonatkozású esszéket, tanulmányokat publikálhattak az Új Művészet folyóiratban. (47)

A bolognai modell azonban a tanárképzés terén hazánkban nem vált be, az alapszakok elvégzése után nagyon kevesen folytatták a tanulmányaikat a tanári mesterszakokon, így a koráb-

bi évtizedekhez képest a hallgatók töredéke kapott tanári diplomát. (Azonban nem szabad elvitatni ennek az osztott képzésnek az egyetlen pozitívumát, hogy akik viszont a tanári mesterszakokra jelentkeztek, azok elhivatott tanárokká váltak.)

19. kép - Farda András OMDK-ás munkái 2007; 20. kép - Szolnoki Szabolcs Irokéz Galéria tehetségkutató pályázatán díjazott munkája 2007; 21. kép - Hallgatói kiállítás Sopronban 2010.

2013-ban a kormányzat ezért hozta vissza a kétszakos „osztatlan” tanárképzést. A képalkotás, képközvetítés terén azonban ez, a korábbi ciklushoz képest óraszámcsökkenést, tantárgyszűkítést eredményezett. Ez a képzés infrastrukturális és személyi háttérének szűkítését vonja maga után.

A eddig piramisszerűen térben és időben felépített konstrukciónk a szombathelyi felsőoktatási vizuális pedagógia műhely félévszázados történetének és jelenének bemutatásával állt össze, melyben ez a műhely, Nyugat-Dunántúlon szinte záróköként funkcionál a képalkotási-képközvetítési tehetséggondozási pedagógiában, amely a fennállása óta a magyar képzőművészet és művészettörténet számára sok tehetséget nevelt. (48)

22. kép - Móra Bettina OMDK-án díjnyertes installációja 2011; 23. kép - Móra Bettina land art munkája a velencei nemzetközi művésztelepen 2012-ben, 24. kép - Nagy Krisztina festés közben a vasszécsenyi plein air művésztelepen 2012.

5. A Jövő alternatívái

A tanulmány eddig a képalkotás, képközvetítés formáit taglalta a tehetséggondozás nézőpontjából. Ebben a részben viszont óhatatlanul annak lényegi része, vagyis tartalma és mi-kéntje kerül terítékre. Egyben itt térnénk vissza a bevezetőben már említett Heidegger-i művészeti axiómára is. (49)

Heidegger egyik képművészeti ideálja Van Gogh volt. Van Goghtól nem ismerünk a Heidegger-i axiómához hasonló verbális megnyilatkozást, de egy kortársától, Renoirtól igen. „A festészet elsősorban kézművesség, és ezt a mesterséget jó munkásként kell művelni.” (50)

A 20. századi modern képzőművészet és a kortárs művészet a Heidegger-i axiómával nem számol, illetve szembeszegül vele, elsőként talán provokációból és pökhendiségből Marcel Duchamp a read-mede” - jeivel.(51) Tulajdonképpen az avantgárd művészet szellemi „alapkőletételéről” van itt szó, egy új „időszámításról, vagy a „0 km kőről”. (52)

Ez az új időszámítás a múlt század során lassan és fokozatosan „átírta” a korábbi akadémiai képzés, és az abból levezethető képalkotó képközvetítő pedagógiákbeli narratívákat. Az ezredfordulóra mindez egy kaleidoszkópra emlékeztető, folyton változó, mindig más-más formációkba, véletlenül összeálló „ad hoc” világot idézett elő. Minden igaz- és mindennek az el-lentéte is, így Ariadné fonalként keressük ebben a kaotikus labirintusban a Heidegger-i zsi-nórmértéket a képpedagógiákban. Önmérséklet, távolságtartás és bölcsesség szükséges a

helyes zsinórmérték megtalálásához, hisz egyik oldalon a megmerevedett akadémizmus réme a másikon pedig az avantgárd ortodoxiája kísért. Empirikus műhelytanulmányok vagy kreatív barkácsolás. A vagy-vagy kérdése sajnos nincs benne korunk képpedagógiai diskurzusában, szinte tabunak számít, annak ellenére, hogy hazánkban a rendszerváltás utáni negyedszázadban megmerevedett frontvonalak alakultak ki. Talán csak egyedül Molnár Sándor, „A festészet tanítása” című könyvében próbált kitörni ebből a statikus állóháborúból. Zrínyi Miklóst idéző hősiessége különös dimenziót kap a második lábjegyzetben taglalt Belting-i „bábeli képzavar” korának, korunknak nézőpontjából. (53)

Molnár Sándor a Heidegger-i zsinórmértékkel mér. „A művész tevékenysége középpontjába a mesterséget kell, állítsa... A festészet kézművesség is, a festő mesterember is... Szeretni az anyagokat, a festéket, a vásznat, az ecseteket, a különböző hígítókat: terpentint, lenolajat, lakkokat. Örülni a papír fehérségének, a ceruzák, a tus, a kréták, a festőkések, az eszközök hajlékonyságának, A jó és szép anyag inspiráló, és a festő tudja csak igazán, milyen sóvárgás él az anyagban a megszólalás után, a szellem után... A XX. századi ember eltévedt, rossz a hagyományfelfogása, ebből következik, hogy rossz az időszerűség-felfogása.” (54)

Molnár Sándor nagyon eredeti tehetségfaktorokat állít fel: 1/a - „Igen tehetséges, nagy munkabírású: lelki-szellemi növekedésre képes, jelentős művésszé válhat.” 1/b - „Igen tehetsége, közepes munkabírású: lelki-szellemi növekedése bizonytalan, közepes művésszé válhat.” 1/c - „Igen tehetséges, kis munkabírású: lelki-szellemi növekedésre képtelen, képességeit elveszti” „2/a - „Közepes tehetség, nagy munkabírású: lelki-szellemi növekedésre képes, jó közepes művész lehet, akinek a művészete >számít<.” 2/b - „Közepes tehetség, közepes munkabírású: lelki-szellemi növekedése lagymatag, jelentéktelen festő marad.” 2/c – „Közepes tehetség, kis munkabírású: lelki-szellemi növekedésre képtelen, dilettáns lesz.” 3/a „Gyenge tehetségű: akár nagy munkabírású, akár nem, lelki-szellemi növekedésre akár alkalmas, akár nem, művésznek alkalmatlan.” (55) Csontváry mindezt egy mondatban „intézte el”, vagyis a képzőművészeti tehetségnél a legfontosabb az „ihletettség és akaraterő”! Habár Molnár itt a képalkotás pedagógiájáról ír, tehetségfaktorai a képközvetítési pedagógiákra is érvényesek. Az emberi oldal azonban mindkét területen legalább ekkora tényező.

„A festészet tanítása” olyan összegző mű, amiben Molnár rövid egyetemi katedrai tapasztalatait rendszerezte. Idézett művében azonban még egy fontos területre is kitér, mégpedig a

művészet identitáshordozó funkciójára, aminek természetesen pedagógia vonzatai is vannak. „Nem nehéz olyan magyar kiállítást találni, ahol egyetlen műnek sincs semmi köze a magyar festészethez, nincs kapcsolata azzal. Nem az anyanyelvén beszél, hanem rosszul megtanult idegen nyelveken. Kulturális nyomásra, sikerlisták szerint kiválasztott utánpótlás gyenge német, francia, spanyol, angol, nyelven előadva... Ha művészethez akarunk jutni, a múlt egész élő művészetét kell szembesíteni a normális realitással (a természettel), a normális emberrel (a személyiséggel), amely egy nemzet jegyeit és bélyegét viseli magán... A nemzetköziség, a személytelenség, a nemzetközi akadémizmus, amely mindenhol egyforma, New Yorkban, Londonban, Madridban, Párizsban és Budapesten. A XX. századi művészetnek nagy része ilyen. Kevesen találták meg a művészet élő forrását és teljességét.” (56)

Molnár csak olyan nemzedékeket taníthatott, akik a rendszerváltozás előtt születtek és szocializálódtak. Az önazonosságra vonatkozó észrevételei azért rendkívül előremutatóak, mivel a mai nemzedékek (az óvodától az egyetemig), akikkel a közoktatás és a felsőoktatás találkozik, ezen a téren sokkal frusztráltabbak, mint a korábbiak. „A kommunizmus bukását követően, napjainkban a kozmopolita liberalizmus eszméit és gyakorlatát kényszerzubbonyítják rá Magyarországra.” (57) A mai egyetemi, főiskola hallgatók, szinte kivétel nélkül mind külföldön (elsősorban Nyugat Európában) képzelik el jövőjüket. Az önazonosságra való nevelés, mint pedagógia funkció a 2. világháború után hazánkban nem létezett, vagy legalább is ropant fals formákat vett fel. 1990 után pedig az én mindenhatósága vette át ezt a terepet, mintha nem léteznének mélyebb közösségi determinációk egy ember életében. Hans Belting „A hiteles kép” című művében egy 2004-es berlini kultúratudományi konferencia megállapítását idézi: „A modern Európa szekurális kultúráként való önértelmezése egy illúzió alapszik”. (58) Tehát épp ideje, hogy újragomboljuk a kabátot, a képpedagógiák terén működőképes gyakorlati megoldásokat találjunk korunk változásaira és kihívásaira.

A képalkotás és képközvetítés terén a Nyugat-Dunántúlon a tehetséggondozás történeti áttekintése után elvi szinten felvázoltuk a lehetséges alternatívákat. Befejezésül a szerző egy évtizedes vizuális közoktatási és egy negyedszázados vizuális felsőoktatási tapasztalatait összegzően személyes hangra, egyes szám első személyre vált és fogalmaz meg pedagógiai disciplinákat és ars poeticát. (59,60)

6. Jegyzetek

1. A címben szereplő fogalmak (képalkotás és képközvetítés) megkülönböztetése első hallásra talán szokatlan. A szerző nem akar mást kifejezni vele, mint azt, hogy a rajz-tanítás, a vizuális kultúra és művészetek tanítása valójában művészetközvetítés. Mivel azonban és elsősorban gyakorlati tárgy, tehát elengedhetetlen része, hogy a mindenkori résztvevői, tanulói és hallgatói a képalkotás tapasztalati ismereteivel is rendelkezzenek.
2. A kép és a gondolat összefüggéseinek fontosságára utaló összetett szavaink: arckép, álmkép, állókép, árnykép, csillagkép, diakép, digitáliskép, előkép, életkép, élőkép, emlékkép, énkép, falkép, fantomkép, fénykép, filmkép, hangkép, háttérkép, időkép, igazolványkép, istenkép, íráskép, jelkép, jóképű, jövőkép, korkép, körkép, lidérckép, mennyezetkép, mintakép, mozaikkép, mozgókép, műholdkép, negatívkép, nyitókép, olajkép, oldalkép, őskép, összkép, papírkép, pasztellkép, pályakép, példakép, pillanatkép, rémkép, riportkép, röntgenkép, szentkép, színekép, színpadkép, szókép, táblakép, tájkép, testkép, textíliakép, térkép, tükörkép, ultrahangkép, újságkép, útlevélkép, üveggép, verskép, vérkép, világkép, zsánerkép. Képalírás, képaautomata, képat-helyezés, képatló, képatnevezés, képcarnok, képelemzés, képed, képernyő, képernyőkímélő, képes, képesítés, képeskönyv, képesség, képest, képez, képfaragás, képforgatás, képfunkció, képgrafika, képgyűjtemény, képhamisító, képillusztrátor, képmádás, képirás, képméltés, képjavítás, képkéret, képműállítás, képműkiemelés, képműki-vágás, képműközéppont, képműküldés, képműplet, képműlékeny, képműmás, képműmentés, képműmutató, képműnyelv, képműpráma, képműregény, képműprejtvény, képműriport, képműprombolás, képműprögzítés, képműsík, képműszerkesztés, képműtartalom, képműtár, képműtelen, képműtelenség, képműtengely, képműtilalom, képműtömörítés, képműtörlés, képműtükör, képművilág, képművisel, képműviselő, képműzavar, képműzeleg, képműzelet, képműzeletbeli, képműzelődés, képműzet, képműzettársítás, képműzettség, képműzödés, képműzödmény, képműzödművészet. - A képközvetítés vagy képi kommunikáció korunkbeli, a digitális „robbanás” utáni látványos expanziója (virtuális képművilág és világkép) azonban egyszerre figyelmeztet bennünket arra, hogy a képműségnek, a képalkotásnak, a képműközvetítésnek, a képi gondolkodásnak milyen óriási jelentősége lett az új

évezredre, ugyanakkor ezzel párhuzamosan, a technicizálódó képmanipulációk következtében elindult egy napról napra gyorsuló képerőziós folyamat is. A végletekig individualizálódó, szubjektív konnotációkba zárványosult képzőművészet párosulva a már említett technicizálódó, virtualizálódó és globalizálódó folyamatokkal, a szavak Bábele után, számunkra a képek Babelét vizionálja, amit így talán leginkább vizuális-virtuális egzisztencializmusként tudnánk meghatározni. Hans Belting ezt a folyamatot idolátriaként írja le: „A kép funkciójának e kifordítását idolátriának nevezhetjük. A technicizálódott képek elkezdtek egy globális képvázlattal helyettesíteni a valóságot... Úgy produkálunk képeket, hogy megszervezzünk egy olyan tényállást, amely csak képekben válik valósággá, vagyis kizárólag a kép létrehozatala érdekében rendezzük az egészet.” Hans Belting: A hiteles kép 2009. Bp. Atlantisz Könyvkiadó 20-21. p.

3. „A mű megalkotása megköveteli a kézműves-tevékenységet. A nagy művészek a legmagasabbra értékelik a kézműves-képességet. Mindenekelőtt e képesség folyamatos gyakorlását, tökéletes birtoklását követelik meg.” Martin Heidegger: A műalkotás eredete 1988. Bp. Európa Könyvkiadó 92. p. Heidegger könyvével azonos című előadása 1935-ben hangzott el, de csak 1950-ben jelent meg Frankfurtban nyomtatásban. Heidegger itt valójában elsőként helyezkedik szembe a modern művészet alapvetően csak a fogalmiságot előrehelyező értékrendjével. Heidegger művészetaxiómája vízvázlat a modernítésre épülő vizuális pedagógiákban, de erről később.
4. A korrupció kifejezés ebben a szövegkörnyezetben talán túl erős, azonban a képzőművészetben az értékállóság sajnos a 19. század óta ingatag fogalommá vált, először a megjelenő politikai ideológiák kultúrát „befolyásoló” mechanizmusai miatt, másrészt az ezeket a folyamatokat később átszövő, üzleti profit érdekek következtében. A művészetek (így a képzőművészet) autonómiatörekvései tiszavirág-életűekké váltak, de ennek elemzése, politika- és ideológiatörténeti elemzése túl nőnek ennek a tanulmánynak a keretein. Azonban az itt tapasztalható visszás jelenségek mindenkor le tükröződtek a képalkotó, képközvetítő pedagógiákban, a vizuális művészeti területek tehetséggondozásában.
5. A képzőművészeti, a képalkotó és képközvetítő pedagógiák így állandó „forrásban” voltak, vannak és lesznek. Ennek a forrásnak a képlete nagyjából így írható le: minden

egy új nemzedék szembe helyezkedik az előtte lévővel, konfrontálódik vele, és az új nemzedék már csak az „idő jogán” is legyőzi, megsemmisíti az előtte járókat.

6. „A legrégebb ismert céhszabályunk a kassai szűcsök kiváltság levele 1307-ből.” Szakács Csilla: Kihaló iparágak (kézirat) 1963 Szombathely 7.p. - Bárdosiné Dorner Mária: Vasi céhtörténeti emlékek 1985. Szombathely, Vas megyei Múzeumok Katalógusai 118. - A nyugat-magyarországi régióban ilyen Szt. Lukács típusú céhek nem léteztek, egészen az 1936-ban Szombathelyen megalakult Szent Márton Céhig, de ez már csak nevében őrizte meg a céhes múltat, önálló műhelytevékenységet nem végzett, csupán a helyi képzőművészek egyesületének volt érdekképviseleti szerve. Ma hazánkban egyes területeken, a most bevezetésre kerülő duális képzések részben a középkori céhes hagyományokon alapulnak, a szakmai tudást ott kell megszerezni, ahol azt a gyakorlatban, valóságos, működő keretek közt, ipari szinten gyakorolják.
7. Rudolf Wittkower – Margot Wittkower: A Szaturnusz jegyében 1996. Osiris Kiadó Bp. 317-320. p.
8. Blaskóné Majkó Katalin: A Mintarajziskolától a Képzőművészeti Egyetemig - www.mke.hu - letöltve 2014. 12. 18.
9. M. Kis Pál: A Képző és Iparművészeti Szakközépiskola története 1978. Bp. 2. p.
10. Kopasz Gábor: Buck József és a pécsi rajziskola első évtizedei Művészettörténeti Tanulmányok Bp. 353. p.
11. Veszelszka László: Ehringer János magániskolája – Soproni Szemle 1938. Sopron 261-262. p. Sopronban később, 1880-tól is működött hasonló magániskola Steiner Rezső (1854-1945) vezetésével. – Bedy Vince: A Nemzeti Rajziskola története
12. Itt indokoltnak tűnik a Nyugat-Dunántúl, mint külön földrajzi régió, önálló kutatási területté nyilvánítása, e tanulmány kereteinek a meghatározásakor. Egyrészt a már idézett Belting egy másik könyvének két külön fejezete is foglalkozik a Westkunst jelenléttel. - Hans Belting: A modernség kései kultusza - a Documenta és a Westkunst. - A Westen Art - az USA beavatkozása a háború utáni modernség idején. - Hans Belting: A művészettörténet vége 2006. Bp. Atlantisz Kiadó 59-85. p. - Belting érvelése Westkunst esetében a következő: A második világháború után Európából (Párizsból) átkerült a képzőművészet központja Amerikába (New Yorkba). Az Európából a háború

elől emigráló modern művészek Amerikában befogadó otthonra találtak, sőt a háború végén az európai eredetű modernizmust „háborús jóvátételként” egyeduradalomra jutatták. Belting szerint a nyugati művészet így Amerikától az Európát kettészelő vasfüggönyig egy monolitikus tömböt képviselt egészen 1990-ig, Európa újraegyesítéséig. Magyarországon a három nyugati megye, Győr-Sopron, Vas és Zala ennek Westkunst-nak a keleti burkát, érintkezési zónáját képezte. Emiatt érdemel külön figyelmet ez a három nyugati megye, a határ-mentiségük következtében másként viszonyultak a Westkunst jelenséghez, mint az ország egésze. Helyzetük kicsiben úgy működött, mint a tőlünk Északra, a szintén demarkációs országoknak számító, NDK és Lengyelország, ahol a közvetlen a „Fal” melletti NDK-ban sokkal vonalasabb kommunista kultúrpolitika valósult meg, mint a mellette lévő Lengyelországban. A kultúrpolitika terén Budapesthez képest még inkább ellenőrzöttebb állapotok uralkodtak a nyugati megyékben. A képzőművészet szempontjából Budapestről szinte „senki földjének” számított, abszolút „hátszágnak”. A hazai, múlt századi művészettörténet írás látókörébe már távolságánál fogva se kerülhetett be ez a nyugati határsáv. (Pl. G. Szigeti Magda /1913-2001/ munkássága már az ötvenes években több szállal kapcsolódott a Westkunsthhoz, mégis életműve ma is teljesen ismeretlen.) Kultúrpolitikánkban az 1968 után érzékelhető „nyugati nyitás” e határmegyékben markánsan éreztette hatását, megindult egy „kulturális kishatárforgalom”, pl. Pannónia Biennálék, Alpok-Adria Régió programok. Ennek egyik katalizátora épp az volt, hogy a határsávban az osztrák TV adása már a múlt század második felétől fogható volt, így a vasfüggöny itt „áttetszővé” vált, vagy legalább is átszűrődött a Westkunst. Így a lokális képzőművészeti folyamatok más színezetűekké váltak, mint másutt az országban, a Westkunst valamelyest átítatta őket. Ez a kulturális hatás nyilván áttételesen a helyi képpedagógiákra és a tehetséggondozásra is hatott. Azonban ennek a „kulturális mikroklímának” a kutatását még csak fel sem vetette eddig a szakirodalom, ezért mindmáig fehér foltnak számít.

13. Mind az egyházművészeti műhelyek, mind a kőfaragó műhelyek feltáratlan részei a művelődéstörténetünknek. A régióban az építészettörténész, Szilágyi István térképezte leginkább fel őket. Szilágyi István: Szombathely városépítés-és építészettörténete a

dualizmus korában - 2005 Szombathely. – A szombathelyi Lewisch Róbert (1869-1918) és Heckenast János (1859-1924) egyházművészeti - oltáraranyozó műhelyei voltak jelentősek a Nyugat-Dunántúlon, valamint a keszthelyi Zitterbart József, a szombathelyi két Hudetz, János (1828-61) és József (1887-1932), valamint Raffensperger Ignác (1839-95) kőfaragó műhelye.

14. Köztudott pl. hogy Derkovits asztalosnak készült. A Sárváron dolgozó Németh József (1904-1971) festőművész eredeti szakmája pedig a kőművesség volt. Az építész Gruber Imre (1898-1974), Zalai Tóth János (1899-1978), Andor Béla (1901-1957) és Jálics János (1911-1994) képzőművészeti életművei szinte egyenértékűek építészeti munkásságukkal. A múlt század első felének szombathelyi asztalosműhelyeit Torjay Valter dolgozta fel. - Bútorok, lakások, asztalosok a békeidőben, 2006 Szombathely. Ugyancsak Torjay Valter a fotóműtermek fényképészirodák szakértője a régióban. A két háború közötti korszak egyik legnagyobb portréfestője, Knebel Terézia (1889-1963) a híres szombathelyi Knebel Ferenc (1836-1912) fényképész unokája. A képzőművészet és a fotóművészet kapcsolatáról lásd még - Szilágyi Gábor: A fotóművészet története - 1982. Bp. Képzőművészeti Zsebkönyvtár.
15. A tanmenet megszületése nem előzmények nélküli. Már az 1896-os tanügyi kongresszuson felvetődött egy ilyen, a művészeti rajzoktatás terén eligazító jellegű tanmenet szükségessége. Az 1905-ös rajzoktatók nagygyűlése is elvi jelentőségű határozatban mondta ki a szükségességét. Az Országos Magyar Királyi Rajztanárképző Főiskola tanári kara és a Magyar Rajztanárok Országos egyesületének delegált tagjai közösen alkották meg, illetve fogadták el 1914 februárjában. - Normál Tanmenet az általános irányú középfokú rajzoktatás számára 1915. Budapest. 4. p. - Szinyei Merse Pál még országgyűlési követ korában, 1897-ben fogalmazta meg a hazai művészeti akadémiai képzés megreformálásáról a gondolatait. A Mintarajziskola rajztanárképzését a Mesteriskolával és egy újonnan felállítandó szabad festőiskolával szeretne volna összevonni. Elképzeléseit végül 1905-től, amikor kinevezték a Képzőművészeti Főiskola igazgatójának fokozatosan meg is tudta valósítani. - Szinyei Merse Anna: A Majális festője közlőről - 1989. Bp. Akadémiai Kiadó 255-257. p. - Tulajdonképpen a rajzoktatás mindhárom (elemi, középfokú és akadémiai) szintje megreformálásra szorult.

Egyöntetűen a természet és a természetesség fele fordult az akkori rajzpedagógia. Szüts Izsó a *Modern Rajzoktatás Vezérfonala* könyvében pl. így fogalmazott: „Fontos szempont mindenféle tárgy tanulásnál s így a rajzolásnál is, hogy az ismeretszerzés okoz-e a növendékeknek örömet vagy sem? A rajzoktatásnál ez a kérdés még inkább homloktérbe kerül, mint egyebütt, mert hogyha a gyermekben különös vonzalmat, szeretetet nem ébresztünk fel a rajzolás iránt, akkor a gyermek munkája még a látogatás szempontjából sem ér semmit, nem hogy belső értéke, nevelő hatása lenne. Olyannak kell tehát lenni a képzési tervnek, hogy a rajzolási készség megszerzésére irányuló munkálkodás kedvet, élvezetet váltson ki a gyermek lelkéből, hogy az ismeretszerzés munkája a tanulónak gyönyörűséget okozzon. Ez különben nem csak az elemi, de mindennemű iskolára mértékadó, mert a magasabb fokú iskolai képzés is feltétlenül biztosabban éri el kitűzött célját, ha az ismeretek megszerzése nem jár kínlódással, ha az ismerethez vezető út nem a Kálvárián visz keresztül. A jó képzési terv egy másik lényeges követelménye pedig az, hogy ne csak képző hatású legyen, de egyúttal önképzésre sarkaljon, önképző is legyen. Ezen kívánalommal az észrevedő vagy felfedező képesség felköltése, az egyéniség kifejlesztése vannak összefüggésben.” Szüts Izsó itt az elemi és népiskolák, valamint az óvó- és tanítóképzők használatára szánt művében nem másról beszél, mint a mai felfedező pedagógiáról! - Szüts Izsó: *A Modern Rajzoktatás Vezérfonala* - 1907. Nagyvárad 7. p. - Az elemi szintű iskola rajzoktatásának reformjáról Bakoss Tibor pedig így fogalmazott: „A rajztanítás új irányelve az elemi iskolákban megkívánja, hogy a gyermek önállóan, természet után rajzoljon, tehát lerajzolandó tárgy gyanánt ne a lapminta, hanem mindig a valóságban létező természeti tárgy álljon a szemé előtt és ezen gyakorolja be megfigyelőképességét, fedezze fel a tárgyon a különféle irányokat és szemmértékkel állapítsa meg a különböző mértékeket. Vegye észre és különböztesse meg az előtte álló tárgy színeit haladottabb fokon, az azon látható elváltozásokat és árnyékképződéseket.” - Bakoss Tibor: *Népiskola Rajztanítás* - 1913. Debrecen 1. p.

16. Szalai Zoltán: *A kockától az aktig* - 1974. Bp. Corvina Kiadó

17. Halász Imre: *Vas megyei fejek* 1930. Szombathely 325. p. - Tulajdonképpen már ez a kezdeményezés is a Szinyei féle reformnak köszönhető, hisz ő tartotta fontosnak a

szabadban való festő tanulmányokat, a nyári művésztelepeket. Ezt a szombathelyi, illetve herényi művésztelepet sem kutatta meg eddig senki. Gothard István (1869-1948) szombathelyi orvos, Bosznay István mellett dolgozott. Bosznaynak nem sokkal később egy másik szombathelyi, herényi növendéke is volt Bauer Erzsébet (1897-1976) személyében, aki ekkor ismerhette meg a főiskolai mestert.

18. Ennek a kőszegi festőiskolának a kutatása is várat magára.
19. Farkas János (szerk.): Képző- és iparművészek Vas megyében - Szombathelyi Szépítő Egyesület 1994. Szombathely 72. p. - Ez a sárvári rajziskola sincs feldolgozva.
20. A szombathelyi Premontrei Gimnázium rajztanára, Vass Béla volt ennek a kezdeményezésnek az elindítója, hagyatékában egy kézzel írt rajzolt módszertani album is fennmaradt Decorator címmel. Vass Béla ezt a kiadványt csak 1928-ban, tehát már az iparművészeti iskola bezárása után készítette el „Tervezők, Iparművészek, Iskolák és Magánosok használatára”. Krusnyák Károly vendégtanárként tanított egy szemesztert.
21. Gruber Leo (1911-1991) szobrászművész Szent Márton érme járt a díj mellékleteként a fiatal alkotónak. - Köbölkúti Katalin: Szent Márton Céh - www.vasikönyvtariportál.hu – letöltve 2014,12.18.
22. P. Kalmár Mária: Jaksa István - Prejcer Paula: Jaksa István, Vasi életrajzi bibliográfiák XLI. 2013. Szombathely 8. p. – A képzőművész körnek Jaksa István utáni tanárai: Burány Nándor, Radnóti Kovács Árpád, Simon Iván (1931-1999), M. Kovács Ibolya (1939), és Mészáros Szabolcs (1975) festőművészek voltak.
23. Radnóti Kovács Árpád, Glatz Oszkár (1872-1958) tanársegédje volt a Képzőművészeti Főiskolán, így kézenfekvő volt számára, hogy ezt a gyakorlatot és hagyományt valósítsa meg Szombathelyen is. 1921-ben Lyka Károlyt nevezték ki a Képzőművészeti Főiskola élére. Ő egy újabb oktatási reformot hajtott végre, aminek egyik alappillére volt a művész szakok és a rajztanár szak egy szintre emelése. - Barcsay Jenő: Munkám, Sorsom, Emlékeim - Magyar Képzőművészeti Főiskola, 2000. Bp. 48. p. - A Derkovits Szabadiskoláról még Káldy Lajos (1922) írt visszaemlékezést. - A Derkovits Kör története (kézirat) 2012. - Gálig Zoltán: A Derkovits Kör emlékezete, Művészet és Barátai 2014/5 Bp. 16-17 p. - Szakács László (1909-1990) festőművész hagyatékában, - aki az

egyik tanársegéde volt az iskolának - maradt fenn a legtöbb tanulmánymunka, ami alapján rekonstruálhatók a tanított tárgyak, tematikák. A Derkovits Szabadiskolát, 1949-től Képzőművész Kört később Mészáros József (1925-1979), Horváth János (1930), majd legvégül Masszi Ferenc (1953) festőművészek vezették. Horváth János 1958-tól a Felsőfokú Tanítóképző Intézetben is tanított, 1990-ig, nyugdíjba vonulásáig, sőt nyugdíjas tanárként még 1995-ig.

24. Sajnos ezeknek a képzőművész köröknek is késik a tudományos feltérképezése, hasonlóan az egyházművészeti műhelyekhez. Legtöbb adat a térség művészeti lexikonaiban található róluk, Képző és iparművészek Vas megyében I-II. - szerk. Farkas János 1994, 1995 Szombathely, illetve Salamon Nándor Kisalföldi Művészek Lexikona 1998. Győr, 2012. Vasszilvagy. Kostyál László: Zalai Művészeti Kislexikon - www.gocsejimuzeum.hu - letöltve 2014.12.18.
25. Már csak azért sem lehet közömbös számunkra ezt a terület, mivel a Pop art nemzedék jó néhány híressége erről a területről indította pályáját. A dekorációs műhelyek részben az egyházművészeti műhelyek jogutódjának tekinthetők, ha a reprezentációs feladatkörükre gondolunk. Természetes ez már teljesen más típusú reprezentációt jelent. Szombathelyen a Moziüzemi Vállalat dekorációjában dolgozott többek közt Steffek Albin (1893-1967), Csonka Ernő (1921), Lődör Jenő (1904-1979) és Krieg Ferenc (1921-2013) festőművész. Steffek Albin személye egzakt „átkötést” is jelent, hisz Ő több mint harminc templomot festett ki Magyarországon. A Vas megyei Iparcikk Kereskedelmi Vállalat dekorációjában pedig S. Unger Károly (1919-1977) és Bonyhádi Károly (1951) dolgozott, S. Unger Károly is egyházművészeti műhelyben kezdte pályáját.
26. Reissig Adolf 1887-95 között tanított Szombathelyen, utána Budapestre költözött, ahol Aba Novák Vilmos tehetségére elsőként figyelt fel, sőt az Aba előnevet is ő javasolta a fiatalember számára. „Közben eljáromgattam Reissig Adolf rajztanárhoz, aki az I. ker. Attila utcai gimnáziumnak volt a rajztanára (...) és elmondtam neki (...) ami a Novák nevet illeti. Erre szó nélkül az íróasztal könyvespolcához nyúlt, kiemelt egy magyar-latin egyesített szótárt, és első oldalát kinyitva, és ujjával rábök az első lap, tehát az A betűs lap legfelső részén feltüntetett szógyökre, amely >>Aba>> volt, mondván:

ez elég nemzetközi hangzású, használjam ezt a nevet (...) Így született meg az >>Aba<< nevem.” - Supka Magdolna? Aba-Novák Vilmos Corvina Kiadó 1966 Bp. 16. p. - Kövári Ferenc (szerk.): A Szombathelyi Nagy Lajos Gimnázium Jubileumi Évkönyve 1972 Szombathely 114. p.

27. László Gyula: Soproni Horváth József 1998. Sopron 51. p.

28. Vörös Livia irányításával a Váci Mihály Általános Iskola növendékei egy sor rangosabbnál rangosabb hazai és nemzetközi rajzpályázaton nyertek előkelő helyezéseket: Debreceni Nemzetközi rajzpályázat - 1983.-1 díjazott; Indiai Shankar nemzetközi Gyermekekrájpályázat 1984. - 1 medál; 1985. - 1 ezüstmedál; 1986. - 1 medál, 1987. - 1 ezüstmedál; 1988.- Nehru aranyérem; 1989. - 1 ezüstmedál; 1990. - 1 ezüstmedál; 1991. - 1 ezüstmedál, 1 medál; 1992. - 1 ezüstmedál; 1993. - 1 ezüstmedál; 1994. - 1 ezüstmedál; 1995. - 4 ezüstmedál; 1996. - 1 medál; 1997. - Nehru aranyérem, 7 ezüstmedál, 2 medál; 1998. - 1 aranymedál, 7 ezüstmedál, 3 medál; 1999. - 4 ezüstmedál, 5 medál; 2000. - 1 medál; 2001. - 3 ezüstmedál, 2 medál; 2002. - 2 medál; 2003. - 2 ezüstmedál, 1 medál; 2005. - 2 ezüstmedál, 1 medál; 2007. - 2 ezüstmedál; 2008. - 2 bronzmedál; 2009. - 1 ezüstmedál, 1 bronzmedál; 2010. - 2 ezüstmedál; „Gyermekszettel,, - Nemzetközi Gyermekek Képző - és Iparművészeti pályázat - 1984. - 1 arany, 2 bronzdiploma; 1989. - 1 korosztálydíj, 2 aranydiploma; Schwedt, Nemzetközi Gyermekekrájpályázat - 1984. - 4 medál; 1985. - 2 medál, csoportmedál; 1986. - 2 medál; 1987. - 2 medál, 2 diploma; 1988. - 2 medál, 4 diploma, csoportmedál; 1989. - 3 medál, csoportmedál; 1990. - 3 medál, 3 diploma, csoportmedál; 1991. - 2 diploma, csoportmedál; 1992. - 5 diploma; 1993. - 24 diploma, csoportmedál; 1994. - 3 medál; 1995. - 3 medál; 1996. - 5 medál; 1998. - 5 medál; 2001. - 3 egyéni díj, 8 diploma, csoportdíj; 2002. - 2 egyéni díj, 2 diploma, csoportdíj; 2003. - 2 egyéni, csoportdíj; 2004. - 4 egyéni díj, csoportdíj; 2005. - 1 egyéni díj; 2006. - 3 egyéni díj, csoportdíj; 2007. - 2 egyéni díj, csoportdíj; 2008. - 2 egyéni díj, csoportdíj; 2009. - 3 egyéni díj; 2010. - 2 egyéni díj, kollektívdi; 2011. - 3 diploma; 2012. - 3 medál, 1 diploma; Moszkva „Így látom a világot” Nemzetközi rajzpályázat - 1985. - 3 diploma; Kanagawa (Japán) Gyermekekművészeti Biennálé - 1987. - 1 ezüstérem; 1989. ENSZ speciális fődíj, 1 aranyérem; 1991. - 1 aranyérem; 1993. - 1 aranyérem; 1995. - 1 aranyérem; 1997. -

4 ezüstérem; 2001. - 2 ezüstérem; 2007. - 1 különdíj; 2009. - 3 különdíj; 2012. - 1 különdíj; 2013. - 1 Kanagawa díj; Sinan Nemzetközi Gyermekek Művészeti Pályázat - 1988. - 1. helyezés, 2. helyezés, 2 diploma; Skopje, Grafikai Biennálé - 1988. - 1 díjazott; 1998. - 1 díjazott; „Szivárvány” Nemzetközi Gyermekek Képző- és Iparművészeti pályázat (Zánka) - 1988. - 1 különdíj, 1 ezüstdiploma, 3 bronzdiploma; 1990. - 1 aranydiploma, 3 ezüstdiploma, 3 bronzdiploma; 1992. - fődíj, 2 bronzdiploma; 1994. - fődíj, 2 korosztálydíj, 2 aranydiploma, 4 ezüstdiploma, 7 bronzdiploma; 1996. - fődíj, 4 aranydiploma, 5 ezüstdiploma, 11 bronzdiploma, kollektíva díja, diploma a szaktanárnak. „A Világverseny legeredményesebb műhelyé”-nek díja; 1998. - fődíj, 2 korosztálydíj, 1 különdíj, 7 arany-, 9 ezüst-, 3 bronzdiploma, kollektívadíj; 2000. - fődíj, 2 technikai díj, 3 arany-, 2 ezüst-, 2 bronzdiploma, kollektívadíj; 2002. - 5 korosztálydíj, 13 arany-, 5 ezüst diploma, kollektívadíj; 2004. - 8 arany, 6 ezüst diploma, 5 bronz, kollektívadíj; 2006. - 1 fődíj, 2 korosztálydíj, 1 különdíj, 8 arany, 4 ezüst, 4 bronz, kollektívadíj; 2008. - 2 korosztálydíj, 8 arany, 2 ezüst, 4 bronz, 1 különdíj, kollektívadíj; 2010. - 1 korosztálydíj, 2 különdíj, 4 arany, 8 ezüst, 4 bronz; 2012. - 6 arany, 1 ezüst, 3 bronz, 1 különdíj; Törökországi Atatürk pályázat - 1989. - 2 ezüstérem, 1 bronzérem; 1993. - 1 bronzérem; Torun, Grafikai Biennálé - 1990. - csoportdiploma; 1991. - csoportdiploma; 1992. - csoportdiploma; 1994. - 1 diploma, csoportdiploma; 1995. - 3 diploma, csoportdiploma; 1996. - 2 diploma, csoportdiploma; 1997. - 2 diploma, csoportdiploma; 1998. - 5 diploma, csoportdiploma; 1999. - egyéni fődíj, 2 diploma, csoportdiploma; 2000. - egyéni fődíj, 5 diploma, csoportdiploma, diploma a felkészítő tanárnak; 2001. - 7 diploma, csoportdiploma; 2002. - 6 diploma, csoportdiploma; 2003. - 2 diploma, csoportdiploma; 2004. - 1 díj, 1 különdíj, csoportdiploma, diploma a felkészítő tanárnak; 2005. - 2 diploma, diploma a felkészítő tanárnak; 2007. - 6 diploma; 2008. - 1 egyéni díj, 2 diploma, diploma a felkészítőnek; 2009. - 4 diploma; 2010. - 3 diploma; 2011. - 1 díjazott, 3 bronz; 2012. - 3 diploma; 2013. - 4 diploma, 1 díjazott; Lidice, Nemzetközi Gyermekek Művészeti Kiállítás - 1990. - 2 különdíj; 1992. - 4 különdíj; 1996. - 1 különdíj; 1998. - fődíj, 2 különdíj; 2000. 2 fődíj, 7 különdíj; 2001. - 3 fődíj, 8 különdíj; 2003. - 1 fődíj, 15 diploma; 2004. - 1 medál, 14 diploma; 2005. - 1 medál, 14 diploma; 2012. - 3 diploma; 2013. - 2 diploma; Finn Nemzetközi Képzőmű-

vészeti Kiállítás (Hyvinkää) - 1990. - 1 diploma; 1993. - 4 diploma; 2004. - 2 diploma, 1 medál; 2007. - 2 diploma; 2010. - 3 diploma; 2014. - 8 diploma; Japán, Nippon TV Rajzpályázata (Pentel) - 1990. - 2 bronzérem; 1991. - 4 bronzérem; 1992. - 1 ezüstérem, 12 bronzérem; 1993. - 1 ezüstérem, 3 bronzérem; 1994. - 1 kiemelt aranyérem, 5 arany-, 3 ezüst-, 1 bronzérem; 1995.- 1 kiemelt aranyérem, 2 ezüstérem, 5 bronzérem; 1996. - 1 kiemelt aranyérem, 2 ezüstérem, 5 bronzérem; 1997. - 1 kiemelt aranyérem, 1 arany-, 3 ezüst-, 1 bronzérem; 2000. – 1 aranyérem, 2 ezüstérem, 3 bronzérem; 2003. - 3 aranyérem, 4 ezüstérem, 3 bronzérem; 2004. - 1 ezüstérem, 1 bronzérem; 2005. - 1 ezüstérem, 1 bronzérem; 2006.- 2 bronzérem; 2008. - 2 bronzérem, 12 Pentel díj; 2009. - 11 bronzérem; 2011. - 1 arany-, 1 ezüst-, 3 bronzérem; 2013. - 1 bronzérem; 2014. - 1 bronzérem; „A Gyermek világ - a világ gyermekei” - BÉCS - 1991. - 3 diploma; Nemzetközi Gyermekművészeti Kiállítás, Kína - 1991. - 1 bronzérem; 2008. - 1 bronzérem, 3 különdíj; Buenos Aires, Nemzetközi Gyermekrajz Pályázat és Konferencia - 1991. - 13 diploma; 1992. - szaktanár meghívása Argentínába, a konferenciára; 1993. - 4 diploma; Oslo, Nemzetközi Gyermekművészeti kiállítás; 1992. - 1 speciális díj; 1994. - 18 speciális díj, speciális díj a szaktanárnak; 1998. - 20 speciális díj; Nemzetközi Gyermekrajz Pályázat, Lima (Peru) - 1992. - aranydiploma; Krakói Nowa-Huta Kultúrközpont Pályázata - 1993. - 4 diploma; „Bitola” Gyermekfestészeti Kiállítás (Macedonia) - 1994. - 1 arany paletta, 1 diploma; 1995. - legjobb egyéni megvalósítás díja, meghívás a nemzetközi műhelytelepre; 1996. - legjobb egyéni megvalósítás díja, diploma a szaktanárnak, meghívás és részvétel a nemzetközi művésztelepen; 1997. - aranypaletta díj; 1998. - legjobb egyéni megvalósítás díja, csoportdiploma; 1999. - legjobb egyéni megvalósítás díja, csoportdiploma; 2000. - aranypaletta díj; 2001. - legjobb egyéni megvalósítás díja, 7 diploma, csoportdiploma; 2002. - aranypaletta díj, aranypaletta az iskolának; 2003. - legjobb egyéni megvalósítás díja, 4 diploma, csoportdiploma; 2004. - legjobb egyéni megvalósítás díja, 6 diploma; Portugál természetvédelmi rajzpályázat - 1995. - 2 diploma; Grafikai Biennálé, Kumanowo - 1996. - 5 diploma; Dél-Afrikai Santam Pályázat - 1996. - 1 Világdíj; 1997. - 2 Világdíj; 1998. - 4 Világdíj; „Likovni Svet” tematikus rajzpályázat (Szlovénia) - 1998. - 3 diploma; Goleniów Nemzetközi Fesztivál - 1997. - 1. helyezés; 2004. - 2 díjazott;

Louis Francois Nemzetközi Képzőművészeti Pályázat (Franciaország) - 1998. - 3. helyezés; „A Föld a mi otthonunk” című rajzpályázat, OMSZK - 1998. - 2 diploma; Bells and Bridges Collection, USA - 1997. pénzdíj; Elk Város Nemzetközi Képzőművészeti Fesztiválja - 1997. - 1 fődíj, 3 különdíj; Japán Természetvédelmi Rajzpályázata - 1998. - 2. helyezés; Japán Környezetvédelmi Rajzpályázat (Tokio) - 2013. - 4 fő elismerő oklevél; Nemzetközi Képzőművészeti Pályázat, Moszkva - 1999. - 11 diploma; Oroszországi „Múlt, jelen, jövő” Nemzetközi Gyermekrajz Pályázat - 2004. - 1 diploma; Ukrán Nemzetközi Gyermekrajz Pályázat - 2004. - 2 diploma; 2008. - III. helyezés, 6 diploma; „Emberek és az ő világuk” Nemzetközi gyermekrajz Pályázat (Cliehocinek) - 2005. 1 diploma, diploma az iskolának; Madártani és Természetvédelmi Egyesület Nemzetközi Pályázat - 1999. - 1. helyezés; Szíriai Nemzetközi Rajzpályázat - 1999. - 2 diploma; Holland Királyság Nagykövetsége - 1999. - 5 tanuló alkotását kéri az Amszterdami Gyermekművészeti Múzeum számára; Romániai „Nyitott Kapuk” Nemzetközi Rajzpályázatán - 2000.- 1. helyezés, 2. és 3. helyezés, diploma az iskolának, 3 diploma; Celye Nemzetközi Rajzpályázatán (Szlovénia) - 2001. - 1. díjazott; 2006. - egyéni különdíj; Dél-Koreai Nemzetközi Gyermekrajz Pályázat - 2001. - 2 aranyoklevél, 1 ezüstoklevél, 2 bronzoklevél; Nemzetközi Rajzpályázat (Jugoszlávia) - 2001. - 1 ezüstérem, 1 különdíj, 3 diploma; 2004. - 2 díjazott; Tajvani Nemzetközi Rajzpályázat - 2002. - 2 különdíj; Harkov Város Jubileumi Rajzpályázat - 2003. – különdíj; 2005. - 4 diploma; Beregszászi Csernobil Szövetség Nemzetközi Pályázata - 2003. - 1 díjazott; Nova Zagora Nemzetközi Rajzpályázat - 2003. - 2 díjazott; 2004. - 6 díjazott; 2005. - 2 díjazott; 2006. - 2 díjazott; 2007. - 3 díjazott; 2008. - 5 díjazott; 2009. - 3 díjazott; 2010. - 3 diploma; 2011. - 3 diploma; 2012. - 6 diploma; 2013. - 4 diploma; 2014. - 4 diploma; „Moszkvai emberek” Nemzetközi Rajzpályázat - 2004. - 2 diploma; Belgrádi Nemzetközi Biennálé - 2004. - 2 bronzérem, 2 speciális díj; 2005. - 2 bronzérem, 2 speciális díj; 2006. - 1 ezüstérem, 2 bronzérem; 2007. - 1 aranyérem; 2008. csoportos speciális díj, 1 aranyérem, 1 bronzérem, 4 különdíj; 2009. - csoportos 2. helyezés; Aradi Nemzetközi Rajzpályázat - 2004. - 1 diploma; Belorusz „Tegnap, ma holnap” című Nemzetközi Pályázat - 2005. - nagydíj, 2 diploma, diploma a felkészítő tanárnak; 2006. - nagydíj, 2 diploma, diploma a felkészítő tanárnak; Hatvan Nemzetközi Pályázat - 2006. - 1 gyé-

mántdíj, 2 aranydiploma, 7 ezüstdiploma; 2007. - 1 aranydiploma, csoportos aranydiploma; 2008. - 1 gyémántdiploma, 1 aranydiploma, 1 ezüstdiploma, 1 bronzdiploma; 2009. - 1 aranydíj, 1 bronzdíj, 1 különdíj; 2010. - 1 aranydíj, 1 bronzdíj, 2 különdíj; 2011. - 1 aranydíj, 2 ezüstdíj; 2012. - 1 gyémántdíj, 2 aranydíj, 2 ezüstdíj, 1 különdíj; 2013. - 1 arany, 8 különdíj; „Az én Mexikóm” - 2006. - 5 diploma; „Chopin” Pályázat (Lengyelország) - 2010. - 1 diploma; Szabadkai Exlibris Pályázat - 2010. - 1 Aranypáva díj, 2 diploma, diploma az iskolának; 2011. - 1 fő díjazott, 1 fő elismerés; Ukrán Nemzetközi Pályázat - 2011. - 1 különdíj, 5 diploma, legjobb kollekciódíj; 2012. - 1 I. helyezés, 2 III. helyezés, 2 speciálisdíj, diploma az iskolának. (Vörös Livia művészeti tagozatvezető összesítése) A Váci Iskola és Művészeti Alapiskola ma is a régió legrangosabb tehetséggondozó műhelye.

29. A Tanítóképző Intézet az 1926-ban alapított, Kőszegi Magyar Királyi Állami Tanítóképző Intézet jogutódjaként jött létre. A rajzi „szakcsoport a tanítóképzés igényeinek szem előtt tartásával a hallgatók képzőművészeti műveltségének, szakmódszertani felkészültségének megalapozását és fejlesztését, valamint a gyakorlati foglalkozás elméleti és gyakorlati anyagának oktatását végezte. A gyakorlati foglalkozás keretében a tantárgyi anyag elsajátításával párhuzamosan, a technológiai gondolkodás és manuális készség kialakítása volt feladata, amely képessé tesz a szaktárgy megfelelő szintű oktatására. A csoport tagjai tevékenyen részt vettek a megye képzőművészeti kultúrájának fellendítésében. Alkotásaik országos és megyei kiállításokon rendszeresen szerepeltek.” (Kőfalvi Istvánné lett a szakcsoport vezetője) - Regős János: A Kőszegi Tanítóképző Intézettől a Szombathelyi Tanárképző Főiskoláig - 1994 Szombathely 86, 199-200. p. (A kőszegi tanítóképző rajz és ábrázoló geometria tanára Schmidt Béla /1921-1992/ volt, 1956 decemberében emigrált az Egyesült Államokba, ahol később a látványelvű festészetét a hiperrealizmushoz közelítette.)
30. Pozsonyi János festészeti, grafikai és pedagógiai munkássága is megérdemelne egy külön tanulmányt. A nemzeti és keresztény identitást egyéni módon építette be alapvetően modern szemléletű képzőművészeti életművébe. Több mint 15 évig önkéntes szilenciumba vonult, csak a tanításnak élt.

31. A szombathelyi születésű Derkovits Gyula (1894-1934) grafikai emlékkiállításával nyílt meg a galéria.
32. Katona Attila: A szárnyas idő (50 éves a felsőfokú képzés Szombathelyen) 2010. Sopron-Szombathely 50. p. - Horváth János és Szurcsik János személyében így már az alföldi festészethez kötődő két alkotó szombathelyi jelenléte markáns karaktert adott a Rajz tanszéken folyó képzésnek. Ebben a közegben Dóczi László absztrakciós szemlélete pedig abszolút újszerűnek számított. Később is, a rajz tanszék oktatói közt történt személyi változások mindig befolyásolták annak pedagógiai ars poeticáját.
33. A Kilátó indulásakor a BDTKF KISZ bizottságának a lapja volt, de 1988-tól már a MTA-Soros Alapítvány Bizottság támogatásával jelent meg, ekkor az ország legjobb diáklapja elismerést kapta. Illusztrációként rajz szakos hallgatók munkáit is publikálta. A Kilátó szerkesztői és az ugyanebben az időben induló Németh László Szakkollégium szervezői közt személyi átfedések voltak (Gyekiczky András, Szabó Gábor). A Pedagógusjelöltek Országos Találkozójáról fejlődött ki később az OTDK és az OMDK.
34. A Pável Ágoston Kollégium kiállításai már szinte maximális autonómiát biztosítottak a diákoknak, hiszen szinte tanári kontrol nélkül rendezhettek itt önálló kamarakiállításokat.
35. Itt most nem csak a hivatalos iskolai keretek között zajló megújuló képzésekről van szó, hanem pl. magániskolákról, amilyen a Kamper Lajos (1949) vezette szombathelyi Vizuális és Grafikai Műhely.
36. A régióban meginduló Művészeti Alapiskolák és Művészeti Szakközépiskolák, mint tehetségpontok, megérdemelnének egy önálló tanulmányt. Évenkénti tehetséggondozó seregszemléjük a szombathelyi Testvérmúzsák kiállítás volt, sajnos mára megszűnt. A zászlóshajónak számító Váci iskoláról lásd a 28. jegyzetet.
37. 1972-ben matematika-rajz szakpárral indult a képzés Szombathelyen, majd 1982-től elindult a történelem-rajz szakpár. 1984-től a biológia-rajz, 1986-tól a földrajz-rajz szakpár.
38. Vasvár - Castrum Galéria, Sárospatak - Sylvester János Könyvtár, Szombathely - Médium Galéria, Szombathely - Savaria Tourist Galéria, Szombathely - Helyőrségi Klub, Szom-

bathely - Élő - Tér Galéria, Szombathely – Agora Művészetek Háza, Szombathely - Váci Iskolagaléria, Kőszeg - Csillag terem.

39. Hallgatói kiállítások - 1994 Pável Ágoston Kollégium Szombathely (Marton Katalin) - 1997 „Pócza” Művelődési Ház Gencsapáti (csoportos) - Művészgaléria Rothenburg (Déry Konstantin, Barták Csaba) - 1998 „András, nálam maradt a képed” Stúdió Galéria Szombathely (csoportos) - „Bíró Anita emlékkiállítása” Sylvester János Könyvtár Sárvár - „Hangulatok” Ifjúsági Ház Szeged (Ale Ildikó) - 1999 Fényarany Galéria Szombathely (Mátyus Patrícia, Schrenk Rita), Régi Mozi Szigliget (Déry Konstantin, Barták Csaba) - Sylvester János Könyvtár Sárvár (Marton Katalin, Miczky Stella, Vadvári Katalin) - „Hol-létünk” Castrum Galéria Vasvár (Ale Ildikó, Tömő Ilona) - „Kőszegi művésztelep” Csillag Terem Kőszeg (Barták Csaba, Bednárnik Nikoletta, Fücsök Krisztina, Perger Emília, Tuboly Veronika) - Castrum Galéria Vasvár (Déry Konstantin, Barták Csaba, Zentai Zsolt) - 2001 Savaria Tourist Galéria Szombathely (Miczky Stella) - 2002 „Németh László Szakkollégium Kiállítása” Művészetek Háza Szombathely (Baki Orsolya, Berki Veronika, Jakab Péter, Kocsis Levente) - 2003 Hermann Ottó Szakközépiskola Szombathely (Gadóczy József, Bakucz András, Rózsa Norbert) - Művelődési Ház Vasszécseny (Kovács Andrea) - „Nő” Liszt Terem Szombathely (Schrenk Rita, Haáz Eszter) - „Csend-Élet” Savaria Tourist Galéria Szombathely (Rónaszéki Linda) - 2004 „Hallgatói kiállítás” Savaria Tourist Szombathely (csoportos) - „Óravázlatok” Helyőrségi Klub Szombathely (Molnár Anna, Tóth Norbert, Tibola Veronika) - Művelődési Ház Ikervár (Kovács Andrea) - „Képgrafikák a közelmúltból” Helyőrségi Klub Szombathely (csoportos) - Gönczi Ferenc ÁMK Zalaegerszeg (Molnár Anna, Tibola Veronika, Tóth Norbert) - Külvárosi Szalon, Pestújhelyi Községi Ház Budapest (Breczek Margit) - 2005 „Illusztrációk” Váci Mihály Általános Iskola Szombathely (Baranyai László) - „Umanaturale” Mozaik Étterem Budapest (Kovács-Gombos Dávid, Németh Attila) - „Kvartett” Savaria Tourist Galéria Sz.hely (Kovács-Gombos Dávid, Lakatos Tamás, Németh Gábor, Németh Attila) - „Alternatívák” Stúdió Galéria Szombathely (csoportos) - „Szinbiozis” Élő Tér Galéria Szombathely (Simon Beáta, Sustik Krisztina, Pados Péter, Takács Katalin, Klimaj Éva) - „Illusztrációk” Váci Mihály Általános Iskola Szombathely (Baranyai László) - 2006 „A tárgyak élete” Váci Mihály Általános Iskola Szombathely

(csoportos) - „Festeni, enni, fürödni” Médium Galéria Szombathely (Szilvási Gabriella, Vadvári Katalin) - „Innovatio Artis” Dante Kávézó Pécs (Barták Csaba, Déry Konstantin, Zentai Zsolt) - 2007 „Indulási oldal” Médium Galéria Szombathely (csoportos) - 2008 „Arcok - jellemek” Bibliaház Körmend (Gyárfás Viktória) - 2009 „Femme Fatale” Művelődési Ház Répcelak (Jagadits Mónika) - Újbuda Galéria (Budapest) (Kovács-Gombos Dávid) - 2010 „Graffo” Hotel Claudius Sz.hely (Dolmány Edina, Gellért Zsannett, Komlós Ádám, Kovács Attila, Miklós Zsolt, Molnár Fatime, Szabó Rita, Szász Anikó) - „Mester és tanítványai” Alkalmazott Művészeti Intézet Sopron (csoportos) - 2011 „Foltok-vonalak” Élő-Tér Galéria Szombathely (Gyárfás Viktória, Jámbor Rozália, Farda András) - „Graffo” Café Frei Szombathely (Dolmány Edina, Komlós Ádám, Kovács Attila, Miklós Zsolt, Molnár Fatime, Szász Anikó) – „Reflexiók a laktanyáról” Élő-Tér Galéria Szombathely (Bartos Tímea, Gombos Zsófia, Hegyi Tamás, Karádi Tamás, Módra Bettina, Reinhardt Sára, Rónai Zsófia, Simon Dániel, Tóth Katalin) - 2012 „Mindenkép?” MMIK Szombathely (Dolmány Edina, Komlós Attila, Miklós Zsolt, Molnár Fatime, Szász Anikó) - „Színezetéria” Liszt Terem Szombathely (Gombos Zsófia, Sztranyák Zsófia, Tóth Katalin) - „Nyári művésztelep” Sé Faluház (csoportos) - „Talentum” Nyugat-magyarországi Egyetem Szombathely (csoportos) - „Glesznosztj” Budapest Roham Bár (Kovács Csilla) - 2013 „Szubjektív Végpontok” Művészetek Háza Sz.hely (Bochdalovszky Ágnes, Kanta Eszter, Mészáros Zsuzsa, Kohári Krisztina) - „Csend Életeim” Művészetek Háza Szombathely (Tóth Katalin) - „Víziók” Művészetek Háza Szombathely (Mátyus Mariann, Reichardt Sára, Deák Eszter, Kondor Katalin, Rónai Zsófia) - „Apa és lánya” D-Art Galéria Felsőőr (Dóczy Virág) - 2014 „Mi grafikusok” Forrásközpont Szombathely (Deák Ferenc, Kecskés György István, Kovács Viktória, Nagy Gabriella, Németh Zsolt, Reinhardt Sára, Somogyi Henrietta, Strausz Andrienn, Sümegi Katalin, Venczel Beatrix).

40. A hallgatói kiállításokkal kapcsolatos bibliográfia: HORVÁTH Sándor: Művészetek találkaja Hetyén - Vas Népe 1993. 07. 23 Sz.hely 6. p.; BENKŐ Sándor: „Hogy látva lássanak” (Marton Katalin, Miczky Stella, Vadvári Katalin) - Vas Népe 1999. 02. 17. Sz.hely; KISS Teodóra: Főiskolások a Fényaranyban (Mátyus Patrícia, Schrenk Rita) - Vas Népe 1999. 03. 23. Sz.hely; MERKLIN Tímea: Meztelenség, intim légkör (Miczky

- Stella) - Vas Népe 2001. 11. 26. Sz.hely; MAGYAR Hajnalka: Molnár Anna, Tibola Veronika és Tóth Norbert kiállítása - Zalai Hírlap 2004. 03. 05. Zalaegerszeg; MERKLIN Tímea: Kreatív kísérletek az MMIK-ban - Vas Népe 2005. 10. Szombathely; MERKLIN Tímea: Festett pillanatok (Szolnoki Szabolcs) - Vas Népe 2006. 12. 18. Szombathely; MERKLIN Tímea: Az indulási oldal - Vas Népe 2007. 05. Szombathely; MÉRAI Kitti: Társművészeti visszhang – Új Művészet 2010/9 Bp. 44-46. p.; TURBÓK Orsolya: Első bevetés – Új Művészet 2011/9 Bp. 45-48. p.; HORVÁTH Miklós: Mentális absztrakciók (Sági Gyula) - Új Művészet 2012/3 Bp. 42-48. p.; LAKICS Nóra: Vigyázz! Kész! Rajt! - Új Művészet 2012/9 Bp. 38-39. p.; SIMON Erzsébet: Művészeti tábor – Vas Népe 2013. 06. 03. Szombathely 3.p.; NAGY Anna: Zöldjelzés – Új Művészet 2013/9 Bp. 48-49. p.
41. A Szakrális építészet ma hazánkban - 1994, Az életbentartó művészet - 1995, Vallás és képzőművészet - 1996, Az apokalipszis művészete, a művészet apokalipszise - 2000, Kulturális emlékezés - 2009. – A konferenciák nagy részét Lőrincz Zoltán szervezte.
42. Derkovits Gyula Centenárium - 1994, Szent művészet – gyógyító művészet - 1995, A szakrális építészet ma hazánkban - 1995, Az életbentartó művészet 1995, Vallás és képzőművészet - 1996, A templom, mint műalkotás - 1996, Tóth Csaba festészete – 1996, Az apokalipszis művészete, a művészet apokalipszise - 2000, 30 éves a rajztanárképzés Szombathelyen - 2003, Kézikönyv a sokszorosító grafikaoktatáshoz I. - 2008. - A kiadványok szerkesztésének többségét Lőrincz Zoltán végezte.
43. 1999 - Miczky Stella, festészet II. díj; Sörös Rita, szobrászat III. díj. 2003 - Kovács Gombos Dávid, festészet I. díj; Németh Attila, festészet II. díj; Tóth Norina, művészeti nevelés II. díj. 2005 - Tibola Veronika, művészetelmélet I. díj; Molnár Anna, művészeti nevelés II. díj. 2007 - Hoffer Károly, művészeti nevelés II. díj. 2009 - Tihanyi Lajos, művészeti nevelés I. díj. - 2011 Lakics Nóra, művészetelmélet III. díj; Miklós Zsolt, képgrafika különdíj; Módra Bettina, installáció I. díj; Rejtli Lilla, craft I. díj; Sági Gyula, festészet III. díj; - 2013 Bartos Tímea, craft II. díj; Gombos Zsófia, festészet II. díj; Simon Dániel, festészet III. díj; Sztranyák Zsófia, képgrafika II. díj.
44. Egyházashetye, Bük, Gencsapáti, Gödörháza, Gyöngyöshermán, Kőszeg, Sé, Sótorny, Vasszécseny és Vasvár.

45. A választható tárgyakhoz, speciális kollégiumokhoz külső óraadó tanárokat kellett hívni, akik egy-egy terület alapos ismerősi, szakemberei: Baki Orsolya, Barták Csaba, Biczó Antal, Bodóczky István, Bóna Ottó, Brezovits László, Buócz Teréz, Enyedi Zsuzsanna, Fabényi Júlia, Fábián László, Farkas Imre, Garas Kálmán, Gráfik Imre, Grászli Bernadett, Grubánovics Attila, Halász Katalin, Herczeg Imre, Hódosi Péter, Horváth Sándor, Karádi Tamás, Kemény Katalin, Koller László, Kondor János, László Edina, Lesenyei Márta, Lobler Ferenc, Machalek Rebeka, Marosfalvi Antal, Masszi Ferenc, Mészáros Szabolcs, Murai Gábor, Nagy Anna, Nagy Róbert, Németh József, Némethy Balázs, Pais-Horváth Péter, Pittmann László, Pozsonyi János, Rajnai Álmos, Rasperger József, Rákos József, Sosztarits Ottó, Sütő Éva, Szántó István, Szentirmai László, Szentlélek Tihamér, Szilágyi István, Takács Gábor, Torjay Valter, Tóth Gergely, Tóth Kálmán, Varga Bernadett, Vértes Ildikó és Vértesi Péter.
46. A HÖK minden félévben írt ki művészeti ösztöndíjpályázatot. Hosszú évekig kötetlen témában, műfajban és technikában. (Volt rá példa, hogy nem is rajz szakos hallgató nyerte el, filmeket, fotókat más szakosok is készítettek.) Később tematikus pályázatok kerültek kiírásra, a témát legtöbbször a rajz tanszék tanáraival közösen határozták meg, de műfaji, technikai megkötöttségek ekkor sem voltak.
47. Pl. Lakics Nóra, Mérai Kitti, Tihanyi Lajos.
48. Szelényi Lajos (1966), Wehner Tibor (1971), Hegyeshalmi László (1976), Masszi Ferenc (1976), Biczó Antal (1976), Navratil Ferenc (1978), Kelemen Etelka (1978), Gelencsér Ferenc (1979), Kondor János (1980), Tóth László (1981), Tarpataki Károly (1982), Kecskés Miklós (1984), Bozóky Mariann, Tóth Livia, Ertler Ágota (1986), Szarka Péter, Szil István, Váradi Gábor (1987), Torjay Valter (1988), Horváth Nóra (1989), Enyedi Zsuzsanna (1991), Rónai Gábor (1991), Oroszy Csaba (1991), Gyécsek József (1993), Schnejder Ernő, Tóth Adrienn, Csiszér Zsuzsa, Heitler András (1994), Nagy Róbert (1994), Breczek Margit (1994), Buzási Gábor (1994), Dalos Olivér (1994), Lakatos Ervin (1994), Ughy Miklós (1994), Kutasi Tünde, Fecske Orsolya (1995), Kiss Csaba (1995), Marosi Diána (1995), Szentgróti Dávid, Hofer Ottó (1997), Ale Ildikó (1997), Krisztiáni Sándor, Szenteleki Gábor, Szabó Norbert (1997), Major Enikő (1998), Marton Katalin (1998), Vadvári Katalin (1998), Kálmán György (1998), Miczky Stella (1999), Sörös Rita

(1999), Szarka Szilvia (1999), Szilvási Gabriella (1999), Bakucz András (2000), Dénes Nóra (2000), Fischer Judit, Machalek Rebeka (2000), Mátyus Patrícia, Schrenk Rita (2000), Fazekas Hajnalka (2000), Borbás Helga (2001), Heincz Gábor (2001), Mersich Gábor (2001), Barták Csaba, Szekér Ernő, Kálmán Csilla, Tömő Ilona, Zentai Zsolt (2001), Rónaszéki Linda (2001), Haid Attila (2001), Haáz Eszter (2001), Császár Szebasztijan (2002), Déry Konstantin (2002), Molnár Gergely (2002), Horváth Valéria, Soós Nóra, Tóth Eszter, Baki Orsolya (2003), Balogh Patrik (2003), Berki Veronika (2003), Czintula Anita (2003), Csöregi Artúr (2003), Dancs Zsanett (2003), Jakab Péter (2003), Kocsis Levente (2003), Farkas Milán, Vajda Tamás, Németh Attila (2004), Imrik Zsófia (2004), Tóth Norbert (2004), Kovács-Gombos Dávid (2005), Bárány Áron (2007), Túri Gábor (2007), Jáger Attila (2008), Jáger Teréz (2007), Karácsony Judit, (2008), Mátyás Ildikó (2008), Szolnoki Szabolcs (2008), Zemplenszky Nóra (2008), Molnár Anna (2009), Pótári Anna (2009), Tihanyi Lajos (2009), Dolmány Edina (2010), Farda András, (2010), Frank Márta (2010), Göndöcs Evelin (2010), Komlós Ádám (2010), Miklós Zsolt (2010), Molnár Fatime (2010), Rohonka Ildikó (2010), Sági Gyula (2010), Lingl Csaba, Sustik Krisztina (2010), Szabó Rita (2010), Tóth Katalin (2010), Dóczy Virág (2011), Hegyi Tamás (2011), Kaiser Kata (2011), Karádi Tamás (2011), Kiss Veronika (2011), Kovács Attila (2011), Kovács Zsóka (2011), Major-Szemenov Szilvia (2011), Módra Bettina (2011), Nagy Klaudia, (2011), Szőnyegi Zsófia (2012), Kassai Orsolya (2012), Bartos Tímea (2013), Czeglédi Boglárka (2013), Csabai Eszter Anna (2013), Gulyás Gábor (2013), Kohári Krisztina (2013), Máté Dániel (2013), Mészáros Zsuzsa (2013), Mikó Edit, Simon Dániel (2013), Szűcs Ádám (2013), Sztojkov Alexandra (2013), Zágonyi Petra (2013), Deák Ferenc (2014), Kovács Csilla (2014), Nagy Krisztina (2014), Reichardt Sára (2014), Szebenyi Adrienn (2014), Sztranyák Zsófia (2014), Zsolnai Gabriella (2014), Venczel Beatrix (2014). - A zárójeles dátum a diploma évét jelenti, ahol hiányzik, ott csak megkezdett tanulmányokról van szó. Stipkovits Ferenc (szerk.): A szárnyas idő 2010 Szombathely 231-341. p.

49. Lásd 3. lábjegyzet – Egyébként a Dél-Amerikai bölcsező, Dávila is hasonlóan vélekedett: „Az igazi művész egy kézműves elméje szerint alkot.” – Nicolás Gómez Dávila: Az ízlés diadala 2013 Vasszécseny 25. p.

50. Renoirtól még hasonló megnyilvánulás: „Szigorú fegyelem, amely megadja a mesterségbeli tudás birtoklásának és alkalmazni tudásának örömét... Mestere legyen szakmájának éppúgy, ahogy mesterember a varga. A régi mesterek úgy komponálták halhatatlan műveiket, ahogy a varga csizmát csinál nap, mint nap... Ha az ember elnézi a régi mesterek képeit, igazán nem lehetnen lehet valami büszke magára. Mindeneke-lőtt: micsoda remek munkások voltak valamennyien! Hogy értették a mesterségüket. Mert ez a lényeg. A festészet nem ábrándozás... Manapság mindnyájan zsenik va-gyunk, hát persze - de aztán biztos, hogy nem tudunk rajzolni, hogy semmit sem tu-dunk a mesterségről.” - Molnár Sándor: A festészet tanítása 2007 Semmelweis Kiadó Bp. 167. p.
51. „Időközben Marcel Duchamp, a dadaizmus atyja érkezett ahhoz a dicsőséghez, amelyet életében daccal akart megszerezni magának, antiművészetét mindenütt má-solják és variálják, de ugyanakkor művészetként is árulják. Duchamp eleinte minden korabeli modorban kísérletezett, korai képein felismerjük Cézanne-t, Matisse-t, Picas-sót, Léger-t, Delaunayt és a futuristákat. Feltehetőleg 1911-12 körül vette észre, hogy képessége nem elég mérhetetlen gögjéhez és becsvágyához képest, így számára nem maradt más hátra, mint visszavonulni a semmihez sem hasonlíthatóság területé-re. Megtisztította a terepet maga körül, és csöndesen destruktívvá vált. Szándéka az volt, hogy minden létező művészetet nevetségessé tesz, és ezáltal lerombolja őket.” - Arnold Gehlen: Kor-Képek Gondolat 1987 Bp. 350. p.
52. Hamvas Bélának sem volt sokkal jobb véleménye a modern művészet fejleményeiről: „A modern művészet mintha semmi egyéb nem lenne, mint egy létrehívása és apotheózis. Idézi az örvényt, amelynek, úgy látszik, legmélyebb fenekéről a legfé-lelmetesebb erőket kelti fel.” – Hamvas Béla: Silentium – Titkos jegyzőkönyv – Unicornis Vigília 1987 Bp. 97. p.
53. A hazai képalkotó, képközvetítő pedagógiákban a frontvonalak régóta léteznek, ám más „csapatmozgások” voltak a múlt század elején, a két háború között, az 1945 és 1968 közötti időszakban, majd a rendszerváltozásig, legvégül az utóbbi negyed szá-zadban. Dominánsan végighúzódott az egész múlt századon egy Nyugatos vonulat. Ezzel szemben helyezkedett el mindig egy tradicionálisabb, egyes időszakokban nem-

zeti irányultságú szemlélet (pl. a két háború közt). A 2. világháborútól a rendszerváltásig a Nyugatos vonulatot egy Keletes vonulat váltotta fel, 1968-1990-ig egyre gyengébb impulzusokkal. A rendszerváltás után a Nyugatos irányynak radikális előretörése figyelhető meg, azonban nem minden képalkotó, képközvetítő pedagógiai intézményben, vagy műhelyben, sőt sokszor egy-egy intézményen, műhelyen belül húzódnak meg ma is ezek a frontvonalak. Molnár Sándor ezzel a Nyugatos expanzióval szemben fogalmazta meg képpedagógiai téziseit az említett könyvében.

54. Molnár Sándor: A festészet tanítása 167-168 p.

55. Végül Molnár így összegzi a képzőművészeti tehetségkompetenciáit: „Ebből következik, hogy tanítani csak az igen tehetséges, nagy munkabírású, lelki-szellemi növekedésre képes, az igen tehetséges, közepes munkabírású, lelki-szellemi növekedésre képes és a közepes tehetségű, nagy munkabírású, lelki-szellemi növekedésre képes tanítványt lehet. A többit el kell tanácsolni a pályáról, és nem szabad tanítani. Ez az alkalmatlan >többi< szaporodott el ma elképesztő méretekben a művészet területén” - id. mű 8. p.

56. Molnár Sándor: A festészet tanítása 74. p.

57. Sebestyén Béla: Utószó (Molnár Tamás – Liberális hegemonia című könyvéhez) 2001 Kairosz Kiadó Bp. 201. p.

58. Hans Belting: A hiteles kép 2009 Atlantisz Könyvkiadó Bp. 37. p.

59. Pedagógia disciplinák - Az európai művelődéstörténetben a középkor során jelent meg a megszerzett és birtokolt tudás intézményesített átadása, átörökítése. Szerzetesrendek, egyházi alapítású iskolák látták el ezt a feladatot az alsó szinttől a magasabbig. Az alsó szintű (mai szóval - közoktatás) oktatás az újkorig egy duális modellt képviselt, identitásra nevelt és szintén mai szóhasználattal alapkompenciákat (írás-olvasás, számolás) oktatott. Az alapiskola így töltötte be nevelő és oktatató alapfunkcióját. Az újkortól kezdve azonban fokozatosan megváltozott Európában az iskola társadalmi környezete, ami hatással volt az iskolarendszer társadalmat letükröző hierarchikusságára. A felvilágosodással elinduló folyamat lényegében változtatta meg (majd fokozatosan szüntette meg) az identitásnevelés iskolai feladatát, a valláserkölcsi és nemzeti identitásokat. Magyarországon először erre a 19. század végi liberaliz-

mus tett kísérletet, majd 1948-ban diktatórikus és terrorisztikus eszközökkel történt meg. Így az iskola is immár „egydimenzióssá” vált, nevelő funkciója elsorvadt, leépült. Az 1990-es ideológiai rendszerváltás idejére a régi duális típusú tanító és tanárnemzedék már nyugdíjba vonult, helyét egy tudati szinten leigázott, és megfélemlített pedagógustársadalom vette át. Így a rendszerváltozás után szökőárként betörő globalizációs ideológiák a magyar iskolarendszert legyengült állapotban teljesen leterítették, a közoktatás minősége és színvonala drámaian zuhanni kezdett (kompetencia felmérések, PISA jelentés). Ezzel párhuzamosan az oktatásnak mindig „második pillérét” jelentő szülői-, otthoni háttér-, a családfunkció is megingott, megrendült és erodálódott. Az oktatási kataklizmát végkép tetézte az épp akkor „betörő” és elérhetővé vált PC, majd a világháló és az okos telefon, ami átvette a szétzilálódott családi háttér nevelő funkcióit és kétségbeejtő helyzetet teremtett a fiatalok körében, kialakította körükben a játékfüggőséget és az internet-függőséget, valamint kinevelte a webidentitás és webműveltséget, ami nem pótolja a korábbi iskolarendszerek által adott természetes, szerves műveltséget és létfontosságú identitásokat. A pedagógia válságára először a 19. század közepén Don Bosco (1815-1888) hívta fel a figyelmet, amikor megfogalmazta „két féle pedagógia létezik, a megtorló és a megelőző pedagógia”. Don Bosco személyiségének közvetlenségével hatott, tanítványai bizalmukba fogadták, megnyíltak előtte, ekkor ő nyitott könyvként lapozott életükben, személyiségük kialakulásában, megkereste a kezdő lapot, a tabula rasat, az „evangéliumi gyermeket”, amit aztán képes volt továbbfejleszteni. Don Bosco figyelmeztetett először arra, hogy az oktatásnak megoldást kell találnia az ipari forradalom teremtette radikális társadalmi elszegényesedésre, a leszakadó hatalmas társadalmi rétegek önfenntartó, önreprodukáló erőinek kondícióban tartására. A kinyilatkoztató iskola helyett létrehozta a meggyőző, a játékpedagógiára épülő iskolát, azonban a társadalmunkban felülkerekedő szekuralizációs folyamatok következtében ez nem vált általánossá, a Waldorf pedagógia azonban a játékpedagógia több elemét is sikeresen alkalmazza. Don Bosco pedagógiai módszerét a 20. század első felében Joseph Kentenich (1885-1968) atya, a Schönstatt mozgalom létrehozója fejlesztette tovább, megteremtve az eszménypedagógia, a bizalompedagógia és a szabadságpedagógia

alapjait, egyben újra megerősítette a nevelés második pillérét, a családot. Azonban mint ahogy Don Boscoból nem profitált korunk pedagógiája, úgy Kentenichből sem. Napjainkban a végsőkéig individualizálódott társadalom a virtuális világháló köldökzsinórján függ, egy hamis létillúzió-burokban. Internet-függőségünk egy virtuális LSD, a hazánkban nemrégiben felvetett „internetadó” bevezetése ellen fellépő tömeghisztérikus demonstrációsorozat is erre a függőségi viszonyra utal, a rendszerváltozás után felnövő nemzedékek „népbetegségére”. A meggyőző, a megnyerő, a bizalomra épülő, az elfogadó és a felfedező pedagógia óriási lelki energiákat igényel a pedagógus részéről, ami nehezen akkumulálható korunk uralkodó egydimenziós ideológiái közt, melyek nem ismerik a lélek autonómiáját. Ennek a pedagógiai modellnek az alappillére, maga a tanár, mint emberi-, erkölcsi-, és tudásmodell, a mintakép, a példakép. Amikor korunkban a dolgok igazság és valóságértéke napról napra változik, sőt vált át az ellenkezőjére, csak a hiteles személyes példa marad a megnyerés eszközeként a kezünkben, hogy tudásunkat, élettapasztalatunkat és bölcsességünket átadjuk az utánunk jövő nemzedékek számára. A személyiség ereje, a meggyőző pedagógia, a személyes kommunikáció (a valódi PC!), a „szemtől szembe”, a „lélektől lélekig” pedagógiája, az erre alapozó tanári minőség, a minőségi tanár, a jövő hatékony oktatásának és nevelésének a legfontosabb alappillére. A tanár, emberi-, erkölcsi és tudásminősége a záloga a jövő iskolájának, a tanár, mint emberi-, erkölcsi és tudáspéldakép. A nevelés és tanítás elhivatása, egy minőségi életpályamodellel egy életáldozat. A nevelésnek és tanításnak szembe kell helyezkednie a társadalomban eluralkodó önzéssel, az önzésre, önzéssel válaszoló gyakorlattal, az önzetlen önátadás, a meggyőző, a példaadó, a megelőző pedagógia létalapja. „Azoké a jövő, akik sikeresen tudnak nevelni.”

60. A Moholy Nagy Művészeti Egyetem 2015. január 8-án elektronikusan elküldött tantárgy-pedagógiai kérdéssora (kérdőző Módy Luca egyetemi hallgató): - *Milyen diákként szerzett élményei vannak az oktatásról?* - Mind az általános, mind a középiskola során nagyszerű tanáraink voltak, akikre ma is szívesen gondolok vissza. - *Miért és hogyan döntött a tanári pálya mellett?*- A középiskolában egyszerre alakult ki bennem a festői és a tanári pálya iránti vonzalom, nehezen tudtam választani köztük, míg-

nem egyik művésztanárom oldotta fel bennem a választás traumáját, amikor úgy érvelt, hogy a festő munkáival is tanít. - *Volt követendő mintája, „példaképe”?*- Visszatekintve, ma talán M. Kiss Pál művészettörténet tanáromra gondolok legszívesebben, aki mellesleg festő is volt. A művészet iránti szeretet, lelkesedése és a diákokhoz fűződő embersége és szeretete ma is példaértékű számomra. Tőle tudom ma is, hogy a képzőművészet elsősorban vizualitás, képi emlékezés, ezért tehát ennek a fejlesztése a legfontosabb feladat. - *Hogyan alakult tanári pályája a kezdetektől mostanáig?*- Tulajdonképpen már középiskolás koromban készítettem fel felvételig diákokat. A diploma után azonban 4 évig még nem találtam magamnak tanári állást. 1989-ben a szombathelyi Derkovits Körben volt egy kortárs művészeti kurzusom, amikor egyszerre több emberrel foglalkozhattam, ekkor már tudtam, hogy mindig is ezt szerettem volna csinálni. - *Milyen módszerek alkalmazására figyel a tanítás során? Vannak-e jól bevált módszerei? Vannak „saját fejlesztésű” pedagógiai stratégiái?*- A legfontosabb egy pozitív légkör megteremtése, amikor egy varázsütésre szinte minden magától működik. A diák egyenrangú fél a tanárral, habár tapasztalatlanabb, naivabb, önbizalom-hiányosabb. Minden diákkal baráti hang megteremtése után lehet haladást, fejlődést elérni, és mivel minden ember más, ide mindig alkalommal új ember kell. A pedagógiában nincs rutin, mindig meg kell újulni, új és új lehetőségeket, feladatokat, megközelítéseket kell keresni. Olyan feladatokat kell adni, amit én is szívesen, erőm szakadtával oldanék meg. - *Milyen sikerei voltak a tanítás során?*- Soha nem tartottam számon őket, ahogy a szállóige mondja: minden kegyelem, semmi sem érdem. - *Hogyan készül a tanításra? Mennyi időt vesz igénybe?*- Előző nap gondolatban mindig áttekintem a következő napi feladataimat, terveimet, de gyakran van, hogy egy feladatra már egy héttel korábban fel kell készülni, hogy a kivitelezés során ne merülhessenek fel problémák. Csak a leülepedett tudásra támaszkodhat a tanár. - *Milyen emberi jellemvonásokat, viselkedési formákat tart a legfontosabbnak a tanári hivatáshoz?* Mint minden pályán, itt is a legfontosabb, hogy először legyen ember a tanár. Jellemhibás tanároknak nem szabadna tanítania, kialakuló, fejlődő személyiségek közé nem szabadna engedni ilyet. És a diákokat ugyanígy ember számba kell venni, hisz az még csak lesz ember, de egyszer az lesz ő is. - *Családja, közvetlen környezete hogyan*

viszonyul tanári munkájához? Elfogadják és engem is elfogadnak, de semmi különös, semmi extra. - *Mit gondol a pedagógusok társadalmi megbecsültségéről?*- A két háború közti időkhöz képest sokat veszített, ezt is lerombolta az a bizonyos fél évszázad, és tudjuk, minden rombolásnál nehezebb az újjáépítés. - *Ha most választana pályát, újra tanár lenne-e? Mik a jövőben megvalósítandó terveit?*- Természetesen. Minden napot ajándéknak tekintek, amíg diákok között lehetek. - *Hogyan tudja összeegyeztetni művész vagy tervező mivoltát tanári szerepével?*- Ez olyan, mint a két láb, egyszer az egyikkel, másszor a másikkal lépek, ellenkező esetben nem tudnánk járni, csak egy helyben topogni. Vagy mint a nappal és az éjszaka úgy követi egymást a kettő, így feltételezik egymást.

7. Képjegyzék

1. Lewisch Róbert szombathelyi egyházművészeti műhelye 1904 - Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményének Dokumentumtára
2. Gruber Leo Biczó Ilona díjjal járó érme 1939 - Pajor István tulajdona, Szombathely (a szerző felvétele)
3. A Nemzeti Szalonban megrendezett Üzemi Képzőművészeti Körök I. kiállítása (újságcikk-kivágás, V. B. K. GY. D.)
4. A Zsenyei Művésztelep parkja 1950 körül - V. B. K. GY. D.
5. A sárvári képzőművész kör 1950 körül – www.sarvaranno.hu - letöltve 2014. 12. 18.
6. A Derkovits Kör kiállítása 1959 - www.keptar.szombathely.hu - letöltve 2014. 12. 18.
7. Burány Nándor tanítványai körében 1951 - Sz. Hábetler Márta tulajdona, az Ő engedélyével
8. A szombathelyi Derkovits Kör - Fehér Megyei Hírlap 1963. 01. 04. (V. B. K. GY. D.)
9. Domanovszky Endre szombathelyi kiállítása 1960 körül - Katona Attila: A szárnyas idő (50 éves a felsőfokú képzés Szombathelyen) 2010. Sopron-Szombathely 26. p.
10. Horváth János festészetet tanít a szombathelyi tanítóképzősöknek - Katona Attila: A szárnyas idő 28. p.

11. V. Tóth László és Mészáros József a Derkovits körben 1960 körül - Sz. Hábetler Márta tulajdona, az Ő engedélyével
12. Pozsonyi János nyári tábora a gyakorló iskolásokkal 1960 körül - A család tulajdonában, a család engedélyével
13. Tóth Lívia kukás performance 1983 - Szigetvári Zsolt fényképe, Tóth Lívia tulajdonában, az Ő engedélyével
14. Egyházashetyei művésztelep 1939 - A szerző tulajdonában
15. Sörös Rita ORDK-ás díjazott munkája 1999 - A NYME, SEK Rajzi Intézeti Tanszék tulajdonában
16. Barták Csaba és Déry Konstantin szigligeti kiállítás-meghívójáról 1999 - A szerző tulajdona
17. Hallgatói kiállítás Zalaegerszegen 2004 - Magyar Hajnalka: Molnár Anna, Tibola Veronika és Tóth Norbert kiállítása - Zalai Hírlap 2004. 03. 05. Zalaegerszeg;
18. Hallgatói munkák az Irokéz Galéria tehetségkutató pályázatán 2005 - A szerző felvétele
19. Farda András OMDK-ás munkái 2007 – A szerző tulajdonában
20. Szolnoki Szabolcs az Irokéz Galéria tehetségkutató pályázatán díjazott munkája 2007 - A szerző tulajdonában
21. „Mester és tanítványai” hallgatói kiállítás Sopron 2010 – Garas Kálmán fotója, Garas Kálmán engedélyével
22. Módra Bettina díjnyertes OMDK-ás installációja - A NYME, SEK Rajzi Intézeti Tanszék tulajdonában
23. Módra Bettina land art munkája 2012 - Szombathy Bálint (szerk.): Naphimnusz - Nemzetközi Velencei Symposion 2006-2013
Symposion Alapítvány Bp. 158. p.
24. Nagy Krisztina a Vasszécsenyi Plein air Művésztelepen 2012 - A szerző felvétele

8. Dokumentumjegyzék

---

1. Vass Béla módszertani könyve 1939 - Torjay Valter fényképe az Ő engedélyével
2. A Derkovits Gyula Képzőművészeti Szabadiskola látogatási bizonyítványa 1949 - V. B. K. GY. D.
3. A Derkovits tanfolyam növendéki kiállításának meghívója 1951 - V. B. K. GY. D.
4. Dunántúli Képzőművészeti Tanfolyamok kiállításának katalógusa, Dorog 1951 - V. B. K. GY. D.
5. Képzőművész Körök Országos Kiállítása, Ernst Múzeum 1953 - V. B. K. GY. D.
6. A Derkovits Gyula Képzőművészeti Kör kiállítás meghívója 1959 - V. B. K. GY. D.
7. A szombathelyi Váci Mihály Művészeti Alapfokú iskola műhelykiállításának meghívója 2013 - A szerző tulajdonában
8. Rajzoktatás a szombathelyi Felsőfokú Tanítóképzőben 1961 - V. B. K. GY. D.
9. hallgatói kiállítás plakátja 1984 - A szerző tulajdonában
10. Egyházashetyei Nemzetközi Művészeti Napok ismertető leporellója 1995 - A szerző tulajdonában
11. „Pócza” hallgatói kiállítás meghívója, Gencsapáti 1997 - A szerző tulajdonában
12. Művésztelepi hallgatói kiállítás, Csillag Terem Kőszeg 1999 - A NYME, SEK Rajzi Intézet Tanszék tulajdonában
13. Vizuális nevelés Vas megyében, kiállítási meghívó 2001 - A szerző tulajdonában
14. A Németh László Szakkollégium rajzos hallgatóinak kiállítás-meghívója, Szombathely Művészetek Háza 2002 -A szerző tulajdonában
15. 30 éves a rajztanárképzés Szombathely, katalógusborító 2002 - A szerző tulajdonában
16. „Óravázlatok” hallgatói kiállítások meghívója Szombathely Helyőrségi Klub 2004 - A szerző tulajdonában
17. Hallgatói kiállítás, Gönczi Ferenc ÁMK Galériája 2004 - A szerző tulajdonában
18. Kamper Lajos Vizuális Grafikai Műhelyének kiállítás-meghívója 2004 - V. B. K. GY. D.
19. „Testvérmúzsák” általános- és művészeti alapiskolák tehetségkutató pályázatának kiállítás-meghívója - A szerző tulajdonában
20. „Szinbiozis” hallgatói kiállítás, MMIK Szombathely 2005 - A NYME, SEK Rajzi Intézet Tanszék tulajdonában

21. Hallgatói kiállítás, Savaria Tourist Galéria Szombathely 2005 - A NYME, SEK Rajzi Intézet Tanszék tulajdonában
22. Irokéz Galéria regionális tehetségkutató versenyének kiállítás-meghívója 2006 - V. B. K. GY. D.
23. „Foltok – vonalak” hallgatói kiállítás, Élő - Tér Galéria Szombathely 2011 - A NYME, SEK Rajzi Intézet Tanszék tulajdonában
24. „Reflexiók a laktanyából” hallgatói kiállítás, Élő – Tér galéria Szombathely 2011 - A NYME, SEK Rajzi Intézet Tanszék tulajdonában
25. „Szubjektív végpontok” levelezős hallgatói kiállítás, Művészetek Háza Szombathely 2013 - A NYME, SEK Rajzi Intézet Tanszék tulajdonában
26. „Mi grafikusok” hallgatói kiállítás, Forrás Központ Szombathely 2014 - A NYME, SEK Rajzi Intézet Tanszék tulajdonában
27. „3. Vasszécsenyi Plein Air Művésztelep” plakát 2014 - A szerző tulajdonában